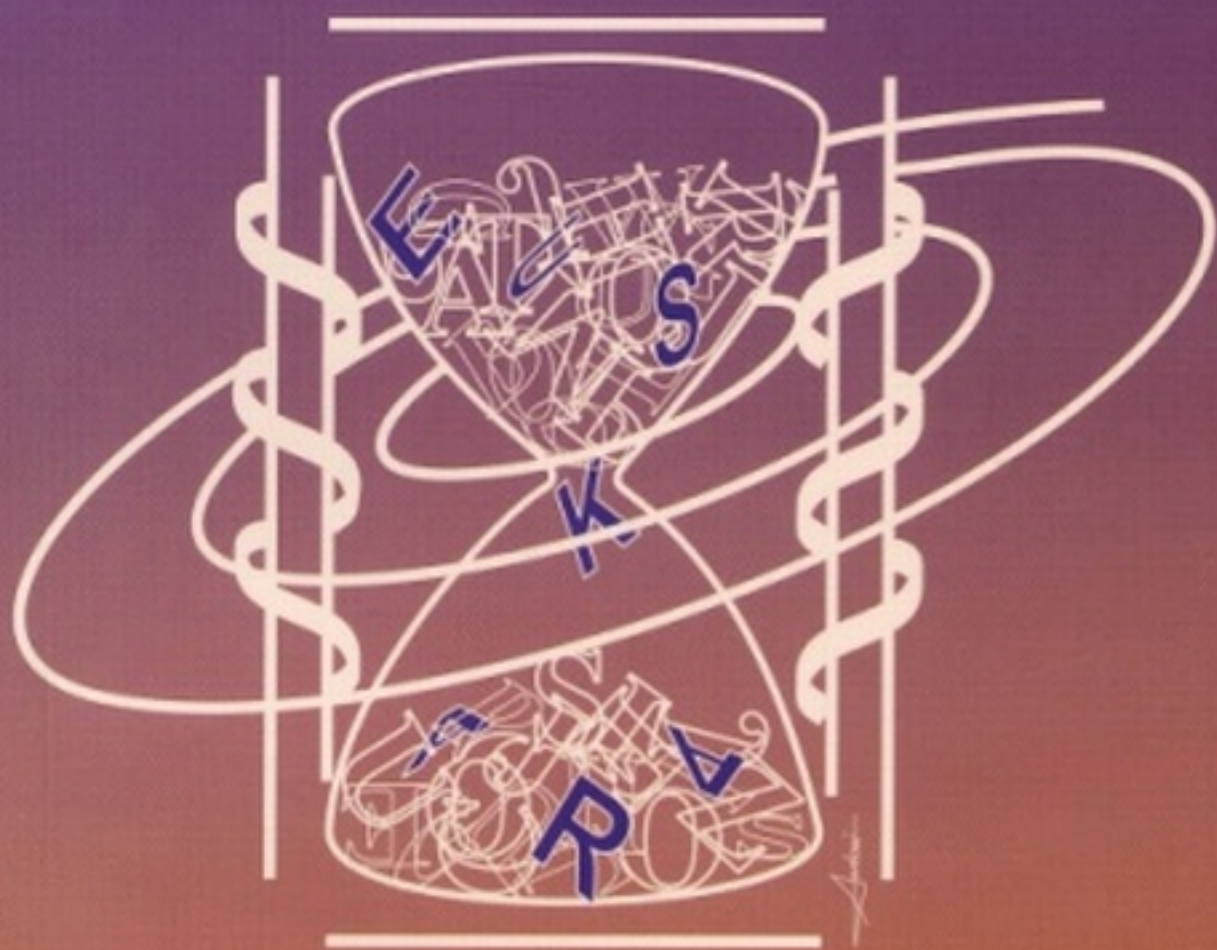

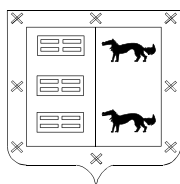
Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Ana Labaka Usabiaga
M^o Eugenia Azurza Iraola
Juan Inazio Bereziartua Iraola

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Ana Labaka Usabiaga
Mª Eugenia Azurza Iraola
Juan Inazio Bereziartua Iraola

LASARTE-ORIAKO UDALA

© Lasarte-Oriako Udala
Azala: ANtzA inprimategia
Inprimaketa: ANtzA S.A.L.
Legezko gordailua: SS -1341/96
Lasarte-Orian, 1996ko abenduan

Lasarte-Oriako

Euskararen azterketa

1. Sarrera	1
1.1. Euskararen sailkapena	1
1.2. Metodologia orokorra	3
1.3. Lekukoak	4
1.4. Sarrerari dagokion bibliografia	6
2. Azterketa fonetikoa	7
2.1. Sarrera: ezaugarri nagusiak	7
2.2. Bokalismoa	7
2.2.1. Bokalen arteko inflexioa	7
2.2.2. Diptongoen azterketa	9
2.2.3. Bestelako fenomenoak	11
2.3. Kontsonantismoa	12
2.3.1. Kontsonanteen sailkapena	12
2.3.1.1. Herskariak edo leherkariak	12
2.3.1.2. Txistukariak	14
2.3.1.3. /f/ Ezpain horzkariak	15
2.3.1.4. /j/ fonema	15
2.3.1.5. Albokoak eta sudurkariak	15
2.3.1.6. Dardarkariak	16
2.3.2. Sandhiak	17
2.3.3. Bustidura	18
2.4. Azterketa fonetikoari dagokion bibliografia	20

3. Deklinabidea	21
3.1. Lasarte-Oriako euskararen deklinabidearen ezaugarri orokorrak	21
3.1.1. Plural hurbila	21
3.1.2. Instrumentala	21
3.1.3. Partitiboa	22
3.1.4. Destinatiboa	22
3.1.5. Ablatiboa	22
3.1.6. Prolatiboa	22
3.2. Paradigmak: kasuen zerrenda	23
3.3. Galde-hitzak	23
3.4. Hitz arrunten deklinazioa	24
3.4.1. Mugagabea	24
3.4.2. Singularra	25
3.4.3. Plurala	27
3.5. Pertsona-izenak	28
3.6. Leku-izenak	29
3.7. Erakusleak	30
3.8. Izenordeak eta beren intentsiboak	30
3.8.1. Lehen pertsona	30
3.8.2. Bigarren pertsona	31
3.8.3. Hirugarren pertsona	31
3.9. Zenbatzaileak	32
3.10. Denborazko aditzondoak	33
3.11. Lekuzko aditzondoak	33
3.12. Deklinabidea aztertzeke erabili dugun bibliografia berezia ..	33

4. Aditza	35
4.1. Lasarte-Oriako aditzaren zenbait ezaugarri	35
4.1.1. HIKA / ZUKA / BERORIKA: aditz-trataera ezberdinen gizarte-erabilera. Alokutiboen erabilera menpeko perpausetan ...	35
4.1.2. Aditz-joko trantsitiboen arteko nahasketa	38
4.1.3. Aditz-forma batzuen erabilera eskasa	38
4.1.4. Faktitiboak	39
4.1.5. Aditz trinkoak	39
4.1.6. Baldintza	40
4.1.7. Ahalera	40
4.1.8. Subjuntiboa	40
4.1.9. Inperatiboa	41
4.2. Paradigmak	42
4.3. Aditza aztertzeke erabilitako bibliografia berezia	78
5. Joskera	79
5.1. Gaztelaniaren eragina	79
5.2. Semantika / joskera loturak	79
5.2.1. Ohitura edo prozesu errepikatua	79
5.2.2. Prozesuaren jarduera	80
5.2.3. Inpertsionaltasuna	80
5.2.4. Erreflexibotasuna	80
5.2.5. Elkarren artekotasuna	81
5.2.6. Ahalmena eta ezina	81
5.2.7. Beharra eta nahia	81
5.2.8. Duda eta ustea	82

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

5.2.9. Gorputzeko egoera	82
5.2.10. Galdegai / mintzagaia	82
5.3. Perpaus koordinatuak	83
5.3.1. Emendiozkoak	83
5.3.2. Hautakariak	83
5.3.3. Aurkariak	83
5.4. Menpeko perpausak: subordinatuak	84
5.4.1. Konpletiboak	84
5.4.2. Zehar-galderazkoak	84
5.4.3. Baldintzazkoak	84
5.4.4. Helburuzkoak	84
5.4.5. Erlatibozkoak	85
5.4.6. Partizipiozkoak	85
5.4.7. Zergatikakoak	85
5.4.8. Denborazkoak	85
5.4.9. Moduzkoak	86
5.4.10. Kontzesiboak	86
5.4.11. Konparaziozkoak	86
5.4.12. Harridurazkoak	87
6. Ezizenak	89
7. Esamoldeak, esapide bereziak	93
8. Lexiko berezia	103

Hitzaurrea

Lasarte-Oriako Udaleko Euskara Batzordeak euskara berreskuratze aldera ahalegin zenbait egin du eta egiten ari da azken urteetan, baina gehienetan, ia beti, indarrak euskararen estatusen (gizarte-gaietan) jarri ditu eta ez bere korpusean (hizkuntzaren beraren gorputzean).

Hala ere, filologikoagoa den arlo honek, soziologikoagoa den lehenarekin harreman estua du eta biak uztartu behar dira euskara berreskuratze ahaleginetan.

Eztabaida zaharra da normalizatu beharreko lehena bata ala bestea den argitzea. Zuzenena, ordea, bata bestearen osagarri modu eta momentu egokietan egitea izan daiteke.

Hizkuntzaren korpua definitu gabe ezinezkoa da bere egoera soziala egokiro sustatzea, baina egia da, halaber, alferrik dela korpusean urrunegiko elaborazioa, berarekin ez badu erabilera gizarteratzeko eta normalizatzeko prozesurik.

Hausnarketa horren harian dago Euskara Batzordearen jarduna eta lan honen prestaketa.

Lan honen jatorrian, Euskara Batzordeak 1993an liburu honek duen izenburu bera zuen beka-deialdia dago. Beka-lan hori, lan erraldoi hori, Ana Labakak eta Maria Eugenia Azurzak egin zuten. Beka-lanetik esku artean duzun liburu honetara, ordea, beste txingurri-lan erraldoi bat dago. Lan hori, liburu honek duen mamiaren eta itxuraren zuzendari-lan hori, berriz, Juan Inazio Bereziartuak egin du. Hirurei ere, eskerrak eman behar dizkiegu emandakoagatik.

Eskerrak eman behar dizkiegu Lasarte-Oriako euskararen lehen azterketa hau egiteagatik, ondo egiteagatik eta beste guztion eskura hain gertu dugun, baina hain eskuragaitza suertatzen zaigun informazioa (esamoldeak, ezizenak, hitanoa, ahoskera...) modu antolatu eta erosoan emateagatik.

Ea liburu honek Lasarte-Oriako euskarak daraman kantitate-gehikuntzan kalitatea hobetzeko balioa duen. Hitza irakurleak du.

Euskara Batzordeko lehendakaria
Jesus Mari Ormazabal Mendiguren

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

1. Sarrera

1.1. Euskararen sailkapena

Zaharra da euskal idazleengan euskalki eta hizkera ugaritasunaren kontzientzia eta horren froga argia dugu Leizarragaren aipamena:

Batbederak daki Euskal Herrian kasi etxe batetik berzera ere mintzatzeko maneran zer diferentzia eta dibertsitatea den.

Eta gauza bera esan dezakegu Axularren aipamenaz ere:

Zeren anhitz moldez eta diferentki mintzaten baitira Euskal Herrian; Nafarroa garaian, Nafarroa behean, Zuberoan, Laphurdin, Bizkaian, Gipuzkoan, Alaba-herrian, eta bertze anhitz lekhutan. Batak erraiten du **behatzea** eta bertzeak **so egitea**. Batak **aserretzea** eta bertzeak **samurtzea**. Batak **irakurtzea**, bertzeak **leitzea**.

Baina gisa honetako aipamenen ondoren, Arturo Campiónekin hasi zen euskalkien azterketa zehatza: *Gramática de los cuatro dialectos literarios del euskara*.

Halere, Luis Luciano Bonaparte (1813-1891) izan da euskal dialektologian aurrerapen handienak lortu dituenak. Euskalkiak sailkatze honetan lau saiakera egin zituen: lehena 1861-63 artean, bigarrena 1864-65 artean, hirugarrena 1866-68 artean eta laugarrena 1869an. Azken sailkapen garrantzitsu haren arabera, euskara 25 azpieuskalki desberdinetan berezita zegoen.

Azkuek, berriz, urte batzuk beranduago, zazpi euskalki desberdin aipatu zituen, hau da: bizkaiera, goi-nafarrera, lapurtera, behe-nafarrera, zuberera eta erronkaria. Azkuek gidatu zuen dialektologian hain garrantzitsua den *Erizkizundi Irukoitza*, herriz herri inkestak egiteko lankide ugari erabiliz.

Ondorengo urteetan L.L. Bonaparteren azterketa hartu zen oinarrian, nahiz eta beste zenbait aldaketa egin R. Lafonek, P de Yrizarrek eta beste hainbat azterlarik. Bonaparterena da egindako azterketa serioena.

Gipuzkoa guztian ere ez da leku guztietan berdin hitz egiten. Beraz, gipuzkeraren barnean hiru azpieuskalki bereiz ditzakegu: iparraldekoa, hegoaldekoa eta Nafarroakoa, eta azpieuskalki hauen barnean baita beste hainbat hizkera ere. Iparraldekoan hiru

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

hizkera ditugu: Hernani aldekoa, Azpeiti aldekoa eta Tolosa aldekoa. Hegoaldeko azpieuskalkian hizkera bakarra dugu: Zegama aldekoa; eta Nafarroako azpieuskalkian beste bi hizkera: Burundakoa eta Etxarri Aranazkoa. Baina halere hizkera berean kokatzen diren herrietan ere ez da berdin hitz egiten eta horixe da lan honen helburua, Lasarte-Oriako hizkera zein den edo zein izan den aztertzea.

Lasarte-Oriako euskararen deskribapena egiteko garaian eta berau ere nonbait kokatzearen, gipuzkeraren barnean iparraldeko azpieuskalkian kokatuta legokeela esan beharko genuke eta honen barruan Hernani aldeko hizkeran, zehazkiago esanda; Orion, Usurbilen, Hernanin, Donostian, Pasaian eta Erreterian egiten den azpieuskalkiarekin batera.

P. de Yrizarrek 1972. urtean euskalki bakoitzaren egoera zein zen aztertu zuen. Bere azterketen arabera, gipuzkeraren iparraldeko azpieuskalkian (Hernani, Lasarte-Oria, Orrio, Pasaia, Erreteria, Donostia, Usurbil) 259.440 biztanle genituen eta hauetatik 68.540 euskaldunak; beraz, euskaldunen portzentaia %26,41ekoa da.

Herri honetako euskararen deskribapena egiteko garaian, ezin ahaz dezakegu soziolinguistikoki dituen berezitasun nagusiak.

Lehenik eta behin, esan behar euskararekiko aldaketa bortitza eman duela. Azken 100 urte honetan gutxi gorabehera herri euskalduna izatetik gaur egun den herri erdalduna izatera igaro baita, batez ere industrializazioaren ondorioz, etorkinen etengabeko etorreraren eta beste hainbat faktoreren eraginez.

Historian zehar atzera salto handi bat emanez gero, badirudi Lasarte-Oria herria Santiagoko bideko bidegurutze bat zela, hau da, garaiko erromesei lo egiteko eta jateko aukerak ematen zizkien etxe-multzo bat. Orduetik gaur arte aldaketa nabaria jasan badu ere, argi dago gerra ostetik gaur arte eman duela saltorik handiena, udalerrri desberdinetan banatutako etxe-multzo bat izatetik udaletxe propioa duen herri bat izatera igaro baita azken urte hauetan.

Gertaera demografiko hauekin batera, azpimarragarria da hainbat eta hainbat lasartearrengan somatzen den arazo berezia. Denboraren poderioz eman den etorkinen etorrera bortitza dela eta, badirudi euskaldunak diren lasartear askok euskaraz hitz egiteko ohitura galdu eta gaztelaniari ekin diotela azken urte hauetan, honen ondorioz euskarak zuen lehentasuna galdu eta gaztelaniak hartu duelarik.

Asko eta asko dira ama-hizkuntza eta etxeko hizkuntza euskara izan eta kaleko eraginaren edo antzekoren baten ondorioz gaztelaniari ekin diotenak. Hau horrela izanik, euskaraz komunikatzeko arazorik ez izatetik arazo larriak izatera igaro dira, zenbait kasutan euskara galtzera iritsi diren arte. Beste askok, berriz, zeharo galdu ez badute ere, trebetasuna galdu dute: dena ulertzen dute, baina elkarrizketa luze bat euskaraz egiteko ez dira gai.

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Honen guztiaren ondorioz, ezinbestekoa ikusi da lan hau aurrera eramatea, galtzen ari baita Lasarte-Orian hitz egin izan den azpieuskalkia, inoiz halakorik izan bada behintzat.

Horretaz gain, lan handiak eman dizkigu laurogei urte gutxi gora-behera duen jende lasartearra topatzea, adinaz gain gurasoak ere lasartearrak izatea nahi izan baitugu.

Amaitzeko, esan beharra dago adineko jendea dela herriko hizkuntza hobekien mantendu duena eta, are gehiago, emakumezkoak, izan ere gizon gehienak lantegian ondoko lankideen eraginez euskara kutsatzeko arriskuan bizi izan baitira.

1.2. Metodologia orokorra

Gaur egun Lasarte-Oriako betiko euskara kalean ez dabilela gauza argia da eta etxeetan erabiltzen den hori Lasarte-Oriakoa bertakoa dela baieztatzeak arrisku handian jartzen gaituela azaldu nahi genuke.

Izan ere, izugarria izan da azken urte hauetan herri honek jasan duen kanpoko jendearen etorrera, eta kanpoko jendea diogunean ez gagozkio soilik Espainiako beste probintzietatik etorri denari, probintziako beste hainbat eta hainbat euskaldunen etorrera ere handia izan baita; hain zuzen ere: Kostaldekoa, Urolaldekoa, Goierrikoa eta Tolosaldeko hainbat eta hainbat herrixkatakoa. Gertaera hau, beraz, kontutan hartzekoa izan da Lasarte-Oriako euskara nolakoa den jakiteko deskribapen honi ekiterakoan.

Horretarako, baldintza batzuk betetzen dituen laurogei urte inguruko jendea aurkitzen saiatu gara. Baldintza horien artean garrantzitsuenak hauek lirateke:

- Lasarte-Orian jaioa izatea.
- Bere gurasoak ere Lasarte-Oriakoak izatea ahal izanez gero, edo bestela inguruetakoak.
- Osasunez ondo egotea.
- Ondo ahoskatzea.

Udaleko Euskara Zerbitzukoek zerrenda batzuk eskuratu bazizkiguten ere, ez da batere lan erraza izan baldintza hauek betetzen zituen jendea aurkitzea. Aurkitu eta gero bakarren batzuk ezezkoa eman ziguten gainera, lotsatiak zirela eta halako arrazoiak emanda. Hala eta guztiz ere, prestatu zaizkigun gutxi hauen jarrera ezin hobea izan da, eta nahi izan dugun guztietan egon gara beraiekin.

Lehen aipaturiko zerrendan begiratu ondoren, telefonoz gure asmoa azaltzen genien eta elkarren artean aukeratutako egun batean zita jartzen genuen, elkarrizketa aurrera eraman ahal izateko. Aurreneko egunerako elkarrizketa ahalik eta naturalena

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

izan zedin saiatzen ginen, horretarako alde zuretik aukeratutako gai-zerrenda batekin, elkarrizketa nolabait bideratzearen. Zerrenda barruan honelako puntuak aurki genitzakeen:

- Izen-deiturak.
- Adina.
- Sorlekua.
- Bizimodua: lana, jaiak, gabonak...

Bigarren elkarrizketa baterako galdera zehatzagoak prestatzen genituen gure beharren arabera, deklinabideko galderak adibidez.

Hirugarren elkarrizketa baterako, aukeratuak asper ez zitezen, ezizenak eta herriko pasarte bitxiaren kontaketa eskatzen genizkien.

Esan beharra dago, elkarrizketa naturalak izan direla hizkuntz aberastasun handiena azaldu dutenak eta, oro har, hauexek izan direla lan honen ardatza; galdera zehatzetan, jendearen urduritasuna eta beste zenbait faktore zirela medio, askotan kostatu egiten baitzitzaien zentzua hartzea.

Amaitzeko, argi utzi nahi genuke Basauriko eta Orioko euskarari buruz eginda dauden azterketen metodologiak oso baliagarri gertatu zaizkigula, bietan oinarrituta hartu baitugu geure deskribapena aurrera eramateko bidea.

1.3. Lekukoak.

Zerrenda:

1. Antonio Elizegi Carrera
2. Maria Arregi Etxeberria
3. Maria Izagirre Lopetegi
4. Domingo Erauskin Arsuaga
5. Segundo Sarasola Zubillaga

Antonio Elizegi Carrera

- Lasarte-Orian jaioa Bernarda-enea kale-baserrian. 80 urte.
- Aita lasartearra eta ama andoaindarra, emaztea tolosarra.
- Michelingo lantegian lan egin eta arrazoi horrexegatik kanpoan ibilia.
- Gaztelaniaz eta euskaraz hitz egiteaz gain frantsesez ere moldatzen da.
- Gaztelaniarako joera handia nabari zaio.
- Euskara batuaren eragina nabari zaio.

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- Semeek ez dute euskaraz hitz egiteko trebetasun handirik, familiarekin gaztelaniaz.

Maria Arregi Etxeberria

- Lasarteko Loidi baserrian jaioa. 88 urte.
- Aita Lasarte-Oriako Hernani partekoa eta ama Donostia partekoa.
- Baserritarra. Donostiara esnea saltzera joaten zen.
- Gaur egun bere seme bakarrarekin eta familiarekin kaleko etxe batean bizi da.
- Donostian neskame egon zen urte batzuk.
- Senarra errezildarra zuen.
- Seme bakarra eta bera euskaldun peto-petoa.
- Gaur egun etxean euskaraz egiten dute semeak eta ilobek.
- Euskara garbia darabil, batuaren eragin handirik gabea.

Maria Izagirre Lopetegi

- Zubietan jaioa 1911-IX-8an.
- Baserritarra. Gaur egun kale-etxean bizi da bere alabarekin eta familiarekin.
- Txikitan Igeldora joana familiartekoekin bizitzera.
- Bilbo aldean neskame egona.
- Senarra euskalduna zuen, Zubietakoa.
- Seme alabak ditu, biak euskaldunak.
- Kutsadura handirik gabeko euskara darabil, aberatsa.

Domingo Erauskin Arsuaga

- Lasarte-Orian jaioa 1908-VII-17an, Zabaleta baserrian, izen berdina duen auzoan.
- Gurasoak lasartearrak zituen, ama Etxetxon eta aita Zabaletan jaioak.
- Michelingo lantegian ibilia.
- Beti Lasarte-Orian bizitakoa, nahiz eta soldaduskan kanpoan ibili.
- Emaztea asteasuarra.
- Bi seme alaba ditu, biak euskaldun peto-petoak.
- Gaur egun Zabaleta auzoko etxe batean bizi da emaztearekin, alabarekin eta familiarekin.
- Oso euskara aberatsa darabil.
- Osasunez ez dabil oso ondo eta horrek arazo txiki batzuk ekarri dizkigu.

Segundo Sarasola Zubillaga

- Lasarte-Orian jaioa.
- Baserritarra.
- Gurasoak Lasarte-Oria inguruko baserritakoak ziren.
- Gaztetandik Michelin lantegian lanean ibilia.
- Emaztea Zamorakoa, etxean gaztelaniaz egiten du.
- Semeekin gaztelaniaz aritzen da.
- Euskaraz trebetasun handia galdu badu ere, hitanoa erabiltzeko joera nabaria du.

1.4- Sarrerari dagokion bibliografia

- BONAPARTE, L.L.: *Cartes des sept provinces basques montrant la delimitation actuelle de l' euskara*. Londres, 1869.
- ETXEBERRIA, J.M.: *Zeberio haraneko euskararen azterketa etnolinguistikoa*. Ed. I.K.A., Zornotza, 1991.
- Talde-lana: *Diccionario enciclopédico del País Vasco*, Haranburu argit., San Sebastián, 1985.
- Talde-lana: *Euskal dialektologiaren hastapenak*, U.E.U., Iruñea, 1983.
- YRIZAR de, P.: *Los dialectos y variedades de la lengua vasca*, Itxaropena, Zarautz, 1981.

2. Azterketa fonetikoa

2.1. Sarrera: ezaugarri nagusiak

Atal honi hasiera emateko geure azpieuskalkian bokalen artean ematen diren interakzio berezienak edo adierazgarrienak aztertuko ditugu eta, ondorioz, erregela fonetiko nagusiak definituko dira. Laburki azalduta, honako hauek dira ezaugarri nagusiak:

E + A = IA : **etxe + -a > etxia**

I + A = IYA : **argi + -a > argiya**

O + A = UA : **ardo + -a > ardua**

U + A = UBA : **ordu + -a > orduba**

A + A = A : **alaba + -a > alaba**

E + E = E : **etxe + etan > etxetan**

Kontsonanteen epentesia : **saio > sayo**

Zenbait adizkitako monoptongazioa: **nauzue > nazue | neukan > nekan**

Bokal bikoitzen monoptongazioa: **txahal > txal**

D > R aldaketa : **lodi > lori | idi > iri | bide > bire**

Bokal arteko zenbait kontsonanteren erorketa : **edan > ean | egon > eon**

F > P aldaketa: **afari > apari | festa > pesta**

“i” ondorengo bustidura: **mutilla, malla, lañoa, atta, dittu, ixildu, maixu, itxu...**

Azter ditzagun ondoren, banan-banan, ikerketa honetan topatu ditugun fenomenoak.

2.2. Bokalismoa

2.2.1. Bokalen arteko inflexioa.

Bokalen arteko inflexioei dagozkien erregela nagusiak honako hauek dira:

E+A=IA: Ia euskalki guztietan gertatzen den fenomeno da. Batez ere E-z amaitutako hitzari A-z hasten den kasu-marka eranstea edota kontsonantez amaitutako hitzari A-z hasten den kasu-marka erantsi eta E epentetikoa agertzen denean gertatzen da. Hitz barruan ere ager daiteke:

etxe + -an > etxian

emakume + -a > emakumia

nekatze + -an > nekatzian

bat + -an > batean > batian

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

bear > biar

I+A=IYA/I: Fenomeno hau, batez ere, I-z amaitzen den hitzari A-z hasten den kasu-marka eranstea gertatzen da. Hitz barruan ere gerta daiteke. Testigantza batzuetan, I+A=IYA gertatu beharrean I+A=I fenomenoak ere agertzen da.

mendi + -an > mendian/mendin

bi + -ak > biyak

guzi + -a > guziya

itxi + -a > itxiya

jarri + -ak > jarriyak/jarrik

I+E=I: I-z amaitutako hitzei E-z hasitako eta kontsonantea darraion kasu-marka edo atzizkia eranstea gertatzen da:

begi + -entzako > begintzako

bei + -ena > beina

zerri + -ena > zerrina

zaldi + -ekin > zaldikin

mendi + -etan > menditan

garbi + -egi > garbigi

IO>IYO: Bi motatako fenomenoak gertatzen da, bata sustantiboetan eta bestea sustantiboari erakuslea itsasten zaionean:

balio > baliyo

saio > sayo

geiago > geio > geyo

zion > ziyon

toki + orixe > tokiyoixe

zubi + ortan > zubiyortan

O+A=UA:

guraso + -ak > gurasuak

inguruko + -a > ingurukua

zijoan > zijuan

pauso + -an > pausuan

ango + -a > angua

U+A=UBA: Fenomeno hau batez ere U-z amaitzen den hitzari A-z hasten den kasu-marka eranstea gertatzen da:

ezkondu + -a > ezkonduba

buru + -a > buruba

soñu + -a > soñuba

negu + -a > neguba

diru + -a > diruba

soldadu + -a > soldauba

Diptongoko I bokalerdia+A=YA

jai + -a > jaya
garai + -a > garaya
sasoi + -a > sasoya

Diptongoko U bokalerdia+A=UBA

gau + -a > gauba
lau + -a > lauba

2.2.2. Diptongoen azterketa

I eta U bokalak beste bokalekin elkartutakoan osatzen da diptongoa. Gure euskalkian beheranzko diptongoak ditugu nagusiak, hots, “au, eu, ai, ei, oi”. Historian zehar hitz guztiak ez dira berdin ahoskatu izan eta hiatu baten hausturaz diptongazioak gertatu dira, esate baterako h-aren aspirazioa galtzearen ondorioz gertatutakoak: **auntz, eun, aul, oi, au, nai...**

- **AU diptongoa**: Diptongo honen kasuan alternantzia edota monoptongazioa gerta daiteke:

1. -au / a alternantzia 3 kasu hauetan:

aurpegi / arpegi
aulki / alki
aundi / andi

2. Zenbait adizkitako monoptongazioa:

nauzue > nazue
daukat > dakat

- **EU diptongoa**: Hemen ere bi kasu gerta daitezke:

1. Diptongoaren erdi-bokala kontsonante bihurtzea (bi kasu hauetan soilik):

euli > elbi
huri > ebi

2. Zenbait adizkitako monoptongazioa:

neukan > nekan
geunden > genden

- **AI diptongoa**: Diptongo hau bigarren mailakoa izan daiteke, bokal arteko kontsonanteren baten erorketaz edo despalatalizazioaren ondorioz sortutakoa; adibidez:

adiskide > aiskire
adittu > aittu
laster > laixter

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- **OI diptongoa**: Hau ere bigarren mailakoa izan daiteke, kontsonanteren baten galeraz sortua:

orixe > oixe

iñori > iñoi

intentziorik > intentziyoik

- **EI diptongoa**: Monoportongazioa gerta daiteke palatalizazioaren ondorioz:

zeinek > zeñek > zeñek

Hiatuak

Bi bokal elkartu arren, bisilabotasunari eusten zaionean hiatusa dela esaten dugu. Hiatuetan fenomeno hauek gertatzen dira batik bat:

A) Monoportongazioa, batez ere tinbre bereko bokalen arteko aspirazioa galtzearen eraginez sortutakoa:

beteegi > betegi

ahal > al

txahal > txal

lehen > len

behe > be

ahaztu > aztu

zahar > zar

nahastu > nastu

ahari > ari

zuhur > zur

ohol > ol

Baina monoportongazioa kontsonante baten galeraz ere eman daiteke:

nago > nao > no

itsusiago > itsusio

b) “B” eta “Y” kontsonanteen epentesia. Bokal itxi eta ireki batez osatutako hiatuetan gertatzen da:

Komonio > komoniyo

purgatorio > purgatoyo

zien > ziyen

sasoia > sasoya

jaio > jayo

gauean > gaubian

2.2.3. Bestelako fenomenoak.

Ondoren, zenbait hitzetan gertatzen diren fenomenoak aipatuko ditugu:

ER > AR

- Hitz amaieran:

bazter > baztar

piper > pipar

maizter > maiztar

eder > ear

bear > bier

- Hitz barruan:

entierro > entiarru

baserri > basarri

eguerdi > eguardi

ederki > earki

- Hitzaren amaieran *-i* bokala duten hiru silabako hitzetan:

izerdi > izardi

igeri > igari

azeri > axari

- Hitz bukaeran bi silabako hitzetan:

bider > biar

IR > ER: kirten > kerten

Sudurkari eta sabaikarien aurreko itxidurak

- O > U itxidura:

non > nun

nondik > nundik

- E > I itxidura:

hechura > itxura

Hitz-hasierako R kontsonantea

Bokal protetikoa eransten zaio maileguak bere horretan hartu beharrean:

– **ERR**: erramu, errenta, erriyo, erropa, errege, errezibo, errelebo, errial...

– **ARR**: arratoi, arrosa, arraro, arrabi...

Bokalen arteko asimilazioa eta disimilazioa

– Asimilazioa: **ageri > agiri > airi**

– Disimilazioa: **ikaratu > ikeatu**

AGO=O: *Egon* aditzaren zenbait adizkitan eta *-ago* atzizkiarekin gertatzen da:

nago > nao > no

dago > dao > do

gehiago > geyao > geyo

Sinkopak: Guztiz zabaldua dago hitz-amaierako a itsatsiaren sinkopa. Hau da, *-a* itsatsia duten hitzak *-a* itatsi hori gabe ahoskatzen dira eskuarki:

eliza > eliz

gauza > gauz

feria > feri

astakeria > astakeri

2.3. Kontsonantismoa

2.3.1. Kontsonanteen sailkapena

2.3.1.1. Herskariak edo leherkariak

Kontsonanteen azterketarako posizioa aztertu beharra dago, hau da, kontsonante bakoitzak hitz-hasieran, hitz-erdian eta hitz-amaieran nola jokatzeko duen ikusi behar da. Ondorioz, kontsonante bakoitza aztertzen denean eskema bera jarraituko da:

• Hitz-hasieran:

Herskarien artean sei fonema ditugu: P/T/K (gorrak) eta B/D/G (ozenak). Badirudi garai batean ozenak soilik joan zitezkeela hitz-hasieran. Adibide gisa, hona hemen latinetik mailegatutako zenbait hitzetan gertatutako fenomenoak:

1) Latinez p/t/k > euskaraz b/d/g

tempora > **denbora**

parcatu > **barkatu**

cella > **gela**

causa > **gauza**

2) Latinez b/d/g > euskaraz b/d/g

vespera > **bezpera**

damnu > **damu**

Dena den, fenomeno honek inguruko beste hizkuntzen eraginez indarra galdu zuen eta mailegu berriagoek ez dituzte arau hauek bete. Lasarte-Oriako kasua nahiko nahasgarria dela esan behar da, maileguzko gor ugari baitugu, adb: **pake, pekatu, piper, puntu, kolpe...**

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

• Hitz erdian

Begirada batean ikus daitekeenez, biak dira zilegi: **aguazil, udara, aballa...** nahiz **atera, ikuttu...**; baina leherkarien artean badira fenomeno aipagarriak:

1) d > r aldaketa:

komedia > komeriya
lodi > lori
bide > bire
idi > iri
adio > ariyo
edaria > erariya

2) b/d/g > 0:

edan > ean
edo > eo
eduki > euki
egin > in
ezagutu > ezautu
negar > near
fabore > faore

3) Leherkari ozenak txistukarien inguramenduan gortu egiten dira zenbait forma oso erabilitan (berezi **EZ** hitzarekin): z/s/x + b/d/g > p/t/k. Adibideak:

ez baita > ezpaita
ez baitakigu > ezpaitakiu
ez dakit > eztakit
ez dira > eztia
ez det > eztet
ez gera > ezkea
-z gero > ezkerro
jarriz gero > jarriezkeo
joanez gero > junezkeo

4) Txistukariekin bezala, -t- eta -k-ren inguramenduan ere ozenak gortu egiten dira: -t/-k + b > p. Adibidez: **behinik behin > beñepein; bat-batean > bapatian**.

• **Hitz-amaieran**: Posizio honetan, berriz, gorra bakarrik agertzen dira: **bat, gizonak, eup**.

2.3.1.2. Txistukariak

Gure hizkeran sei fonema txistukari ditugu, hiru frikari /z, s, x/ eta hiru afrikatu /tz, ts, tx/. Beste euskalki batzuetan ez bezala, Lasarte-Oriako kasuan ondo bereizten dira seiak.

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

A) Frikariak

Hitz-hasieran “z” [s] eta “s” [s̺] dira nagusiak: **sorua, salgai, zerriya, zozua...** “x” [ʃ] fonema, berriz, ez da gehiegitan agertzen (**xagua, xoxua...**), bere ordeztatik artikulatze bereko afrikatua (“tx” [tʃ]) erabiltzen baita maizago.

Hitz-erdian, hirurak ager daitezke: **axeriya, aza, usaya, osaba, goxua, gaziya...**

Hitz-amaieran “z” [s] agertzen da gehienbat (batik bat deklinabidearen instrumental kasuan): **gosez, egarriz...**; baina beste biak ere ager daitezke, oso bakan bada ere: **exkax, arnas...**

Bestalde, *I*-ren inguramenduan, **bustidura** dela-eta, leherkari gor baten aurrean bigarren mailako ahoskatze bat ere sortzen da:

1) -z- + k / t > -x-

gaizki > gaixki
bear dizkiagu > bieixkiu
dizkiagu > dixkiu

2) -s- + k / t > -x-

tristea > trixtia
idiskoa > i(r)ixkua
maistrak > maixtrak
laister > laxte
iristeko > iixteko

Askotan kontsonante hauen balio adierazkorraz hitz egin ohi da (frikari eta afrikatuak), balio honekin hitzaren esanahiari ñabardura subjektiboa eranstean baitiogu, txikitasuna edota handitasuna, maitasuna eta gorrotoa, eta abar. Gure ikerlanean desberdintasunak bilatzen saiatu gara, goxotasuna edo adierazkortasuna aurkitu nahian, baina gure grabaketetan ezin izan dugu hori jaso, sarritan egoerak nahiko artifizialak zirelako. Biana eguneroko erabileran somatu ahal izan dugunez, zenbait hitzetan balio hori bizirik dago oraindik ere:

koskor / koxkor
zuzen / xuzen
zakur / txakur
zerri / txerri
zoro / txoro
gazte/ gaxte
neska / nexka
motza / motxa

B) Afrikatuak

Frikarien familia berekoa izanik, hiru kontsonante hauen arteko desberdintasuna oraindik bizirik dagoela esan daiteke. Kokapenari dagokionez, hitz-hasiera ez da kontsonante afrikatuentzako leku egokia; salbuespen bakarra "tx" [ç] da eta oso erabilia da: **txuri, txakur, txapel, txoro, txepel, txano, txurro...**

2.3.1.3. /f/ Ezpain horzkariak

Fonema hau eskuarki /p/ bihurtzen da, batez ere baserritarren artean. Adibidez:

afari > apari
infernu > inpernu
feria > periya
faltsua > paltsuba
festa > pesta

2.3.1.4. /j/ Fonema

Kontsonante honen ezugarrietako bat euskalkien arten duen ahoskatzeko moduen desberdintasuna da. Geure kasuan ez dago inolako nahasketarik, /j/ fonemak gaztelaniazko "j" bezala [x] ahoskatzen dira beti, nahiz hitz-hasieran nahiz bukaeran. Adb: **jun, jan, jantzi, Jabi, Juliyo, ijito, ajatu, jostatu, josi, jokatu, jelatu...** Salbuespen bakartzat **yayo** aditzondoa har dezakegu.

2.3.1.5. Albokoak eta sudurkariak

A) Albokoak

Albokoa ("l" [l] kontsonantea) hitzaren posizio guztietan ager daiteke, hitz-hasieran, erdian eta amaieran (**luze, ale, makal**). Albokari soilaz gain, albokari anitza dugu ("ll" [ll]), ia beti "i" ondorengo bustiduraz sortua. Ondorengo hauek dira fonema hauekin gertatzen diren fenomeno nagusiak:

- /i/-ren ondoan bustidura ("l" kontsonantearen ondoren bokala datorrenean soilik gertatzen da): **mutilla, makilla, tellatu, illa, allatu, ollo...**
- r > l zenbait hitz eratorritan:
  - afari > afaldu**
  - gosari > gosaldu**
  - bazkari > bazkaldu**
  - euskara > euskaldun**
  - sari > saldu**

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- /l/ fonema disimilazioz gal daiteke inplosioan (beste kontsonante baten inguramenduan) dagoenean: *alguacil* > **aguazilla**

B) Sudurkariak

Sudurkariak “n” [n], “m” [m] eta “ñ” [ɲ] fonemak ditugu. Hiru kontsonante hauetatik lehenengo biak agertzen dira hitz-hasieran eta hirugarrena, berriz, ia inoiz ez: **nua, maya, motua, naya, miña, moria, mutilla...** Hitz-erdian hirurak ager daitezke: **launa, amona, anaya, iñala, ona...** Hitz-amaieran, berriz, [n] bakarrik ager daiteke: **nun, Donostin, etxian, aman...** Dena den, bukaera **-in** bada eta hurrengo hitza bokalez hasten bada, bustiduraren eraginez [ɲ] bihurtzen da: **egin omen du > eiñ omen du.**

Sudurkariekin gertatzen diren fenomeno nagusiak honako hauek dira:

- Bustidura, “i” bokalaren eraginez (*n > ñ*): **soñu, mingaña, oña, baño, laño...**
- Garai batean galdutako bokal arteko **-n-** kontsonantea hitz eratorrietan berragertzea: **arraia**, baina **arrantzale, arrandeya...**
- Kontsonante hau hitz-bukaeran dagoenean normalean ez da galtzen, baina konposaketa eta elkarketa jakin batzuetan soinu hau galdu edo “r” batez ordezkatzeko da. Adibidez:
  - egun + aldi > eguraldi > egualdi**
  - egun + erdi > eguerdi > eguardi**
- /n/ inplosioan, **-p-** edo **-b-** aurrean **-m-** soinua bezala entzuten da:
  - n + b > m: **zenbat > zemat**
  - n + p > m: **kanpora > kampo**

2.3.1.6. Dardarkariak

Dardarkariak, albokariak bezalaxe, bakunak (“r”) edo anitzak (“rr”) dira eta bokal artean gordeko dute oposizioa. Hitz-hasieran ez dira agertzen, eta hitz-amaieran anitza soilik ager daiteke. Kontsonante hauekin gertatzen diren fenomeno nagusiak honako hauek dira:

- Maileguko hitzen hasieran bokal protetikoa (*a* edo *e*) agertzea: **arratoi, arrazoi, arrisku, erreal, errege, errezatu, errosayua, erromeriya, erremeyo...** Dena den, hitz berrienetan **r** anitza ager daiteke: **radiyua, rebixta...**
- Bokal arteko **-r-** bakuna galtzea:
  - hori > oi**
  - dira > dia**
  - oraindik > uandik**
  - berehala > beela**

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

eseritze > exeitze
horiek > oik
denbora > denboa
hura > ua

- **-r**-ren ondorengo **-d-** kontsonanteak **-n-** eman du kasu honetan: **burdina > burniya**
- **-r-** galdu egin da, disimilazioz, kasu honetan: **reyerta > errierta > errieta > errita**
- Hitz-amaieran, **-a-** artikulua eranstean, kasu jakin batzuetan dardarkari soila agertzen da: **ura, platera, papera**
- **Iru** eta **lau** zenbatzaileen kasuan, jatorrian zuten bukaerako **-r-**a berragertzen da deklinabidean: **laurak, irurak**. Analogiaz **seireun, zazpireun** bezalako formak sortu dira.

2.3.2. Sandhiak

Kontsonanteen arteko eraginez hitzen ahoskerak aldaketa ugari jasaten du. Askotan, gainera, hitz baten bukaerako kontsonanteak ondorengo hitzaren hasierako baten ahoskeran eragiten du, bere aldaketa ekarriz. Kontsonante txistukariak, esaterako, aldaketa ugari jasaten dute beren ahoskeran. Bi arau nagusiren bidez laburbiltzen saiatuko gara.

1) **-l, -n, -r + z- > tz-**: kontsonante hauen ondorengo kontsonante frikaria (**z**) afrikatu bihurtuko zaigu (**tz**). Adibidez:

a) **-l + z- > tz-**
il zan > iltzan
emen al zaude > emen altzaude
ba al zatoz > ba altzatoz

b) **-n + z- > tz-**
egin zuen > intzuen
eman zion > emantziyon
joan omen ziran > jun ementzian
erori egin zan > erori intzan
zein zan > zeintzan

Maileguetan ere, hitz barruan berdin gertatuko da: **sustantziya, atrebentziya, atentziyua, kontsentittu, kontsolatu...** Dena den, **ts**-ari dagozkionak indar gutxiagoz jokatzen duela esan behar da eta oro har: **konsentittu, konsolatu...** bezalako forma soilak aurkituko ditugu.

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- c) $-r + z- > tz-$
zer zan ori > zertzan ori
ar ezan > artzan
eman bear zuan > eman bertzun
- 2) **ez** hitzari *z*, *l* edo *n* letraz hasten den adizkia erantsitakoan honako fenomeno hauek gertatzen dira:
- a) $ez + z- > etz-$
ez ziran > etzian
ez zinan > etziñan
ez zekian > etzekin
ez zera > etzea
ez zioke > etziok
ez zitzaion > etzitzayon
- b) $ez + l > el-$
ez litzake > elitzake
ez luke > eluke
ez litzaiguke > elitzaiguke
- c) $ez + n- > en-$
ez naiz > enaiz
ez nuke > enuke
ez nekian > enekin
ez nator > enator

2.3.3. Bustidura

Bustidura edo palatalizazioa *i* bokalaren inguramenduan gertatzen da, hitz-barruan nahiz bukaeran, bai *i* bokala bokal hutsa denean, bai diptongoaren bigarren elementua denean. Esan behar, gure hizkera ez dela gertatzen beste hizkera batzuetako *ĩddar*, *billddur*...bezalako kasurik. Hona hemen bustidura-kasuak:

- 1) $I + L > (I)LL$:
oilo > ollo
ilargi > illargi
ibili > ibilli
mutila > mutilla
maila > malla
- 2) $I + N > (I)Ñ$:
baina > baña
mingaina > mingaña
mina > miña

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

3) I + T > TT / IT:

iturri > itturi

ito > itto

baina:

igitai > itai

menditik > menditik

4) I + S > (I)X:

miseria > mixeriya

abisatu > abixatu

maisu > ma(i)xu

maistra > maixtra

bista > bixta

5) I + TS > ITX:

iritsi > iritxi

itsu > itxu

itsaso > itxaso

6) I + ZK > IXK: zenbait adizkitan gerta daiteke:

dizka = dixka

zaizka = zaixka

zaizkit = zaixkit

2.4. Fonetikari dagokion bibliografia

- ECHAIDE, A.: *IKER-3, Azkueren Erizkizundi Iruikotzaren datuen ordenamendua*, Ed. Aranzadi, Iruñea, 1984.
- ETXEBARRIA, J.M.: *Zeberio haraneko euskararen azterketa etnolinguistikoa*, I.K.A. argit., Zornotza.
- MITXELENA, K.: *Fonética histórica vasca*, Diputación de Guipúzcoa, San Sebastián, 1976.
- PAGOLA, R.M: *Euskal atlas linguitikorako ekarria*. Universidad de Deusto, 1990, Bilbo.
- Talde-lana: *Euskal dialektologiaren hastapenak*, U.E.U., Iruñea, 1983.

3. Deklinabidea

3.1. Lasarte-Oriako euskararen deklinabidearen ezaugarri orokorrak.

Atal honetan Lasarte-Oriako euskararen bereziki galtzen edo nahasten ari diren ezaugarri batzuei buruz hitz egingo dugu, bakoitzak bereziki dituen ezaugarriak eta izan duten bilakaera aztertuz.

3.1.1. Plural hurbila

Gero eta gutxiago erabiltzen da. Kasu sinpleenetan bai:

“Gu danOK bai”

Hala ere, esan beharra dago ez dela oso normala eta plural hurbila azaltzen zaizkigun modu hauek ez direla oso entzunak. Aurkitu ditugun kasuak honako hauek dira:

- 1) **Bokatiboa**: kasu hauetan **-o-** bokala da plural-marka:
  - **geok, geon, geoidi...**
  - **zeok, zeon, zeoiri...**
- 2) **Erakusleak**: edozein deklinabide-atzizki har dezake erakusleak eta sustantiboarekin hitz bakarra osa dezake:
  - **seme + oik > semioik**
  - **seme + oidi > semioidi**
  - **gizon + oikin > gizonoikin**

3.1.2. Instrumentala

Instrumentalari dagokionez, gure transkripzioetan bi fenomeno topatu ditugu:

- 1.- Zeri edo nori buruz ari garen adierazten duena. Kasu honetan **-(ta)z-** atzizkia erabiltzen da. Adibidez:

Zure arrebatat itzein deu

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

2.- Garraibidea adierazi nahi denean, hainbat kasutan instrumentala erabili ordez asoziatiboa edo genitibo posesiboa ere erabiltzen da. Hau da, “**kotxez jun naiz**” esan ordez, “**kotxiakin jun naiz**” edo “**kotxian jun naiz**” erabiltzen da. Halaber, “**zaldin etorri naiz**” eta “**trenian jun naiz**” esaten da.

3.1.3. Partitiboa

Partitibo kasuan **-(R)IK/-(R)IKAN** marken arteko alternantzia daukagu eta biak berdin erabiltzen dira. Adibidez:

emakumeik/emakumeikan
euzkik/euzkikan
gizonik / gizonikan

3.1.4. Destinatiboa

Destinatiboari eta honen izenlagunari dagozkion atzizkiak (**-TZAKO** eta **-TZAT**) kasu askotan nahasi egiten dira. Adibidez:

Au zutzako da / Au zutzat da

3.1.5. Ablatiboa

Partitiboaren kasuan bezalatsu, ablatiboan ere alternantzia gertatzen da eta **-TIK/-TIKAN**, **-DIK/-DIKAN** atzizkiak erabiltzen dira, hiltunen eta momentuaren arabera. Adibidez:

errekatik / errekatikan
emendik / emendikan

3.1.6. Prolatiboa

Prolatiboan hitzari zuzenean eransten zaio **-TZAT** atzizkia eta ez du inolako aldaerarik. Honen izenlagunetik **-TZAKO** atzizkia sortzen da, eskuarki ordezko ahaidetza adierazteko erabiltzen dena:

ama → amatzat → amatzako
seme → semetzat → semetzako

3.2. Paradigmak: kasuen zerrenda

Azterketa honetan erabiliko ditugun deklinabide-kasuak honako hauek dira:

1. Nominatiboa (**ZEIN**)
2. Partitiboa (**-IK**)
3. Ergatiboa (**ZEÑEK**)
4. Datiboa (**ZEÑI**)
5. Edutezko genitiboa (**ZEÑEN**)
6. Instrumentala (**ZEÑETAZ**)
7. Soziatiboa (**ZEÑEKIN**)
8. Motibatiboa (**ZEÑE(G)ATIK**)
9. Destinatiboa (**ZEÑENTZAT**)
10. Inesiboa (**NUN**)
11. Leku-denborazkoa genitiboa (**NUNGO**)
12. Ablatiboa (**NUNDIK**)
13. Alatiboa (**NO(R)A, ZEÑE(G)ANA**)

Goian zerrendatutako kasuez gain baditugu ondorengo beste hauek ere, baina ez ditugu paradigmatan sartu, aurrekoetatik eratorriak dira eta:

- Alatibo tendentziala (**NO(R)AKA**)
- Alatibo terminala (**NO(R)AÑO / ZEÑE(G)ANAÑO**)
- Alatibo destinatiboa (**NO(R)AKO**)

Paradigmen taulei dagokienez, gelaska batzuetan ez da inolako formarik agertuko; horrek esan nahi luke forma hori ez dela kasu horretan erabiltzen. Guk ikerlanean bildu ez arren, forma analogiaz atera badugu, parentesi artean agertuko da. Beste kasu batzuetan bi forma aurkitu ditugu aldi berean; kasu horietan bi formak marra bertikalaren bidez banatu ditugu.

3.3. Galde-hitzak

Atal honetan galde-hitzen paradigmak emango ditugu: **zein, ze, nun, zenbat, noiz**. Ahoskerari dagokionez, ohartxo batzuk:

- **Zein / zeñ**: hurrengo hitza kontsonantez hasten bada **zein** ahoskatzen da eta, aldiz, bokalez hasten bada orduan **zeñ**. Adibidez:
  - **Zein da oi?**
  - **Zeñ etorri da?**

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- **Zenbat** galde-hitzaren ahoskera ez da oso argia, horregatik **zenbat** eta **zemat** arteko zerbait dela uste dugu. Egia esan **-nb-** ahoskera ez da ondo entzuten eta **-m-** kontsonanterara ere hurbiltzen da.
- Soziatiboaren kasu-markan (**-kin**) bustidura (**-kiñ**) gerta daiteke hurrengo hitza bokalez hasten bada.

1	zein / zeñ	ze	----	zenbat	----
2	----	-----	----	----	----
3	zeñek	zek	----	zenbatek	----
4	zeñi	zei	----	zenbati	----
5	zeñen	ze(e)n	----	zenbaten	----
6	zeñetaz	zertaz	----	zenbate(ta)z	----
7	zeñekin	ze(e)kin	----	zenbatekin	----
8	zeñe(g)atik	zeatik	----	zenbateatik	----
9	zeñentzat	ze(e)ntzat	----	zenbatentzat	----
10	zeñetan / zeñe(g)an	zertan	nun	zenbatian	noiz
11	zeñetako	-----	nungo	zenbateko	noizko
12	zeñetatik / zeñe(g)andik	zertatik	nundik	zenbatetik	noiztik
13	zeñeta / zeñe(g)ana	zerta	noa	zenbatea	----

3.4. Hitz arrunten deklinazioa

3.4.1. Mugagabea

Bokalez amaitutako bizigabeak: **taberna, kale, begi, ardo, mundu**

1	taberna	kale	begi	ardo	mundu
2	tabernik	kaleik	begi(y)ik	ardoik	munduik
3	tabernak	kalek	begik	ardok	munduk
4	taberna(r)i	kale(r)i	begi(r)i	ardo(r)i	mundu(r)i
5	tabernan	kalen	begin	ardon	mundun
6	taberna(ta) z	kale(ta)z	begi(ta)z	ardo(ta)z	mundu(ta)z
7	tabernakin	kalekin	begikin	ardokin	mundukin
8	taberna(g)a tik	kale(g)atik	begi(g)atik	ardo(g)atik	mundu(g)at ik

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

9	tabernantz at	kalentzat	begintzat	ardontzat	munduntzat
10	tabernatan	kaletan	begitan	ardotan	mundutan
11	tabernatak o	kaletako	begitako	ardotako	mundutako
12	tabernatatik	kaletatik	begitatik	ardotatik	mundutatik
13	tabernata	kaleta	begita	ardota	munduta

Bokalez amaitutako bizidunak: **alaba, seme, ardi, mando, xagu**

1	alaba	seme	ardi	mando	xagu
10	alabagan	semegan	ardigan	mandogan	xagugan
12	alaba(g)an dik	seme(g)an dik	ardi(g)andik	mando(g)a ndik	xagu(g)andi k
13	alaba(g)an a	seme(g)an a	ardi(g)ana	mando(g)a na	xagu(g)ana

Kontsonantez eta bokalerdiz amaitutakoak: **lur, gizon, ibai, bei, gau, kristau**

1	lur	gizon	ibai	bei	gau	kristau
2	lurrik	gizonik	ibayik	beyik	ga(u)bik	kristauik
3	lurrek	gizonek	ibaik	beyek	ga(u)bek	kristauk
4	lurri	gizoni	ibaidi	beyi	ga(u)bi	kristaui
5	lurren	gizonen	ibayen	beyen	ga(u)ben	kristauen
6	lurre(ta)z	gizone(ta)z	ibaye(ta))z	bei(ta)z	gabe(ta)z	kristaue(ta) z
7	lurrekin	gizonekin	ibaikin	beikin	ga(u)bekin	kristaukin
8	lurre(g)at ik	gizone(g)ati k	ibaigatik	beigatik	ga(u)be(g)a tik	kristau(g)ati k
9	lurrentza t	gizonentzat	ibayentz at	beyentzat	ga(u)bentza t	kristauntzat
10	lurretan	gizonegan	ibayetan	beigan	ga(u)betan	kristaugan
11	lurretako		ibayetak o		ga(u)betako	
12	lurretatik	gizone(g)an dik	ibayetati k	beigandik	ga(u)betatik	kristaugandi k
13	lurreta	gizone(g)an a	ibayeta	beigana	ga(u)beta	kristaugana

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

3.4.2. Singularra

Bokalez amaitutako bizigabeak: **taberna, kalia, begiya, ardua, munduba**

1	taberna	kalia	begiya	ardua	munduba
3	tabernak	kaliak	begiyak	arduak	mundubak
4	tabernai	kaliai	begiyai	arduai	mundubai
5	tabernan	kalian	begi(ya)n	arduan	munduban
6	taberna(ta) z	kalia(ta)z	begiya(ta)z	ardua(ta)z	munduba(ta) z
7	tabernakin	kaliakin	begiyakin	arduakin	mundubakin
8	taberna(g)a tik	kalia(g)atik	begiya(g)ati k	ardua(g)ati k	munduba(g) atik
9	tabernantz at	kaliantzat	begiyantzat	arduantzat	mundubantz at
10	tabernan	kalian	begiyan	arduan	munduban
11	tabernako	kaleko	begiko	ardoko	munduko
12	tabernatik	kaletik	begitik	ardotik	mundutik
13	taberna(a)	kalea	begia	ardoa	mundua

Bokalez amaitutako bizidunak: **alaba, semia, ardiya, mandua, xaguba**

1	alaba	semia	ardiya	mandua	xaguba
10	alabagan	semiagan	ardiyagan	manduagan	xagubagan
12	alaba(g)an dik	semia(g)an dik	ardiya(g)an dik	mandua(g)a ndik	xaguba(g)an dik
13	alaba(g)an a	semia(g)an a	ardiya(g)an a	mandua(g)a na	xaguba(g)an a

Kontsonantez eta bokalerdiz amaitutakoak: **lurra, gizona, ibaya, beya, gauba, kristauba**

1	lurra	gizona	ibaya	beya	ga(u)ba	kristauba
3	lurrak	gizonak	ibayak	beyak	ga(u)bak	kristaubak
4	lurrai	gizonai	ibayai	beyai	ga(u)bai	kristaubai
5	lurren	gizonan	ibayan	beyan	ga(u)ban	kristauban
6	lurra(ta)z	gizona(ta)z	ibaya(ta)z	beya(ta)z	ga(u)ba(ta)z	kristauba(ta)z
7	lurrakin	gizonakin	ibayakin	beyakin	ga(u)bakin	kristaubakin
8	lurra(g)at ik	gizona(g)ati k	ibaya(g)at ik	beya(g)ati k	ga(u)ba(g)a tik	kristauba(g)at ik

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

9	lurrantza t	gizonantzat	ibayantza t	beyantzat	ga(u)bantza t	kristaubantzat
10	lurrian	gizonagan	ibay(i)an	beyagan	ga(u)bian	kristaubagan
11	lurreko		ibaiko		ga(u)beko	
12	lurretik	gizona(g)an dik	ibaitik	beya(g)an dik	ga(u)betik	kristauba(g)a ndik
13	lurrea	gizona(g)an a	ibaira	beya(g)an a	ga(u)bea	kristauba(g)a na

3.4.3. Plurala

Izen arrunten deklinabideari gaisetik begiratu orduko berehala ohartzen gara deklinabide-kasu askotan singularraren eta pluralaren atzizkiak berdinak direla. Hortaz, biak bereizi ahal izateko, normalean azentuaren bidez desberdintzen dira, normalean pluralekoetan lehen silaba indartuz. Adibidez:

- “**au semántzakò eosi et**” (hiru dauzkat baina zaharrenarentzat erosi dut)
- “**sémiantzakò zeoze eosi nai nuke**” (hiru dauzkat eta bakoitzarentzat zerbait)

Bokalez amaitutako bizigabeak: **tabernak, kaliak, begiyak, arduak, mundubak**

1	tabernak	kaliak	begi(ya)k	arduak	mundu(ba)k
3	tabernak	kaliak	begi(ya)k	arduak	mundu(ba)k
4	tabernai	kaliai	begi(ya)i	arduai	mundu(ba)i
5	tabernan	kalian	begi(ya)n	arduan	mundu(ba)n
6	taberna(ta) z	kale(ta)z	begi(ta)z	ardo(ta)z	mundu(be)(ta) z
7	tabernakin	kalekin	begi(ya)kin	ardokin	mundu(ba)kin
8	taberna(g)a tik	kalia(g)atik	begi(ya)(g) atik	ardua(g)ati k	mundu(ba)(g) atik
9	tabernantz at	kaliantzat	begi(ya)ntz at	ardontzat	mundu(ba)ntz at
10	tabernetaa n	kaletan	begitan	ardotan	mundutan
11	tabernetak o	kaletako	begitako	ardotako	mundutako
12	tabernetatik	kaletatik	begitatik	ardotatik	mundutatik
13	taberneta(a)	kaleta	begita	ardota	munduta

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Bokalez amaitutako bizidunak: **alabak, semiak, ardiyak, manduak, xagubak**

1	alabak	semiak	ardiyak	manduak	xagu(ba)k
10	alaba(g)an	semia(g)an	ardiye(g)an	mandue(g)an	xagube(g)an
12	alaba(g)an dik	semia(g)an dik	ardiye(g)an dik	mandue(g)an ndik	xagube(g)an dik
13	alaba(g)an a	semia(g)an a	ardiye(g)an a	mandue(g)an na	xagube(g)an a

Kontsonantez eta bokalerdiz amaitutakoak: **lurrak, gizonak, ibayak, beyak, gaubak, kristaubak**

1	lurrak	gizonak	ibayak	beyak	ga(u)bak	kristaubak
3	lurrak	gizonak	ibayak	beyak	ga(u)bak	kristaubak
4	lurrai	gizonai	ibayai	beyai	ga(u)bai	kristaubai
5	lurran	gizonan	ibayan	beyan	ga(u)ban	kristauban
6	lurre(ta)z	gizone(ta)z	ibaye(ta) z	beye(ta)z	ga(u)be(ta) z	kristaube(ta)z
7	lurrakin	gizonakin	ibayakin	beyakin	ga(u)bakin	kristaubakin
8	lurra(g)a tik	gizona(g)ati k	ibaya(g)a tik	beya(g)ati k	ga(u)ba(g) atik	kristauba(g)a tik
9	lurrantza t	gizonantzat	ibayantz at	beyantzat	ga(u)bantz at	kristaubantza t
10	lurretan	gizone(g)an	ibayetan	beye(g)an	ga(u)betan	kristaube(g)a n
11	lurretako		ibayetak o		ga(u)betak o	
12	lurretatik	gizone(g)an dik	ibayetatik	beye(g)an dik	ga(u)betati k	kristaube(g)a ndik
13	lurreta	gizone(g)an a	ibayeta	beye(g)an a	ga(u)beta	kristaube(g)a na

3.5. Pertsona-izenak

Pertsona-izenak: **Ana, Joxe, Patxi, Pello, Manu, Unai, Miel.**

1	Ana	Joxe	Patxi	Pello	Manu	Unai	Miel
2	Anaik	Joxeik	Patxiik	Pelloik	Manuik	Unairik	Mielik

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

3	Anak	Joxek	Patxik	Pellok	Manuk	Unaik	Mielek
4	Anai	Joxei	Patxii	Pelloi	Manui	Unairi	Mieli
5	Anan	Joxen	Patxin	Pellon	Manun	Unain	Mielen
6	Ana(ta)z	Joxe(ta)z	Patxi(ta)z	Pello(ta)z	Manu(ta)z	Unai(ta)	----
7	Anakin	Joxekin	Patxikin	Pellokin	Manukin	Unaikin	Mielekin
8	Ana(g)atik	Joxe(g)atik	Patxi(g)atik	Pello(g)atik	Manu(g)atik	Unaigatik	Miele(g)atik
9	Anantzat	Joxentzat	Patxintzat	Pellontzat	Manuntzat	Unaintzat	Mielentzat
10	Anagan	Joxegan	Patxigan	Pellogan	Manugan	Unaigan	Mielegan
12	Ana(g)andik	Joxe(g)andik	Patxi(g)andik	Pello(g)andik	Manu(g)andik	Unaigan dik	Miele(g)andik
13	Ana(g)ana	Joxe(g)ana	Patxi(g)ana	Pello(g)ana	Manu(g)ana	Unaigan a	Miele(g)ana

3.6. Leku-izenak

Bokalez bukatutako leku-izenak: **Zubi(e)ta, Oriya, Lasarte, Ernani, Lezo, Astiasu**

1	Zubita	Oriya	Lasarte	Ernani	Lezo	Astiasu
2	Zubitaik	Oriyaik	Lasarteik	Ernaniik	Lezoik	Astiasuik
3	Zubitak	Oriyak	Lasartek	Ernanik	Lezok	Astiasuk
4	Zubitai	Oriyai	Lasartei	Ernani	Lezoi	Astiasui
5	Zubitan	Oriyan	Lasarten	Ernanin	Lezon	Astiasun
6	Zubita(ta)z	Oriya(ta)z	Lasarte(ta)z	Ernani(ta)z	Lezo(ta)z	Astiasu(ta)z
7	Zubitakin	Oriyakin	Lasartekin	Ernanikin	Lezokin	Astiasukin
8	Zubita(g)atik	Oriya(g)atik	Lasarte(g)atik	Ernani(g)atik	Lezo(g)atik	Astiasu(g)atik
9	Zubitantzat	Oriyantzat	Lasartentzat	Ernanintzat	Lezontzat	Astiasuntzat
10	Zubitan	Oriyan	Lasarten	Ernanin	Lezon	Astiasun
11	Zubitako	Oriyako	Lasarteko	Ernaniko	Lezoko	Astiasuko
12	Zubitatik	Oriyatik	Lasartetik	Ernanitik	Lezotik	Astiasutik
13	Zubita(a)	Oriya(a)	Lasartea	Ernania	Lezoa	Astiasua

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Kontsonantez eta bokal-erdiz bukatutako leku-izenak: **Zarautz, Usurbil, Andoain, Aralar, Garai**

1	Zarautz	Usurbil	Andoain	Aralar	Garai
2	Zarautzi	Usurbilik	Andoainik	Aralarrik	Garai(ri)k
3	Zarautzek	Usurbillek	Andoaiñek	Aralarrek	Garaik
4	Zarautzi	Usurbilli	Andoaiñi	Aralarri	Garairi
5	Zarautzen	Usurbillen	Andoaiñen	Aralarren	Garain
6	Zarautzez	Usurbillez	Andoaiñez	Aralarrez	Garaiz
7	Zarautzekin	Usurbillekin	Andoaiñekin	Aralarrekin	Garaikin
8	Zarautze(g)atik	Usurbille(g)atik	Andoaiñe(g)atik	Aralarre(g)atik	Garaigatik
9	Zarautzentzat	Usurbillentzat	Andoaiñentzat	Aralarrentzat	Garaintzat
10	Zarautzen	Usurbillen	Andoaiñen	Aralarren	Garain
11	Zarauzko	Usurbilko	Andoaingo	Aralarko	Garaiko
12	Zarauztik	Usurbildik	Andoaindik	Aralartik	Garaitik
13	Zarautz(e)a	Usurbill(e)a	Andoaiñ(e)a	Aralarr(e)a	Garaira

3.7. Erakusleak

Erakusleen atal honetan lehenengo, bigarren eta hirugarren mailako erakusleen taulak osatu ditugu, singularrean eta pluralean.

1	au	oi	ua	ok / auek	oik / oyek	aik / ayek
3	onek	orrek	arek	ok / auek	oik / oyek	aik / ayek
4	oni	orri	ari	oori / auei	oiri / oyei	airi / ayei
5	onen	orren	aren	oon / auen	oin / oyen	ain / auen
6	ontaz	ortaz	artaz	otaz / auetaz	oitaz / oyetaz	aitaz / ayetaz
7	onekin	orrekin	arekin	okin / auekin	oikin / oyekin	aikin / ayekin
8	one(g)atik	orre(g)atik	are(g)atik	ongatik / auengatik	oingatik / oyengatik	aingatik / ayengatik
9	onentzat	orrentzat	arentzat	ontzat / auentzat	ointzat / oyentzat	aintzat / ayentzat
10	ontan	ortan	artan	otan / auetan	oitan / oyetan	aitan / ayetan
11	ontako	ortako	artako	otako / auetako	oitako / oyetako	aitako / ayetako

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

12	ontatik	ortatik	artatik	otatik / aueatik	oitatik / oyetatik	aitatik / ayetatik
13	onta(a)	orta(a)	arta(a)	ota / aueta	oita / oyeta	aita / ayeta

3.8. Izernordeak eta beren intentsiboak

Atal honetan izenordainak eta beren intentsiboak taularatuko ditugu. Edutezko genitiboaren kasuan (*noren*), anaforikoa ere sartu dugu (**gure / geon / gere**).

3.8.1. Lehen pertsona

Lehen pertsonako izendordeak eta beren intentsiboak: **ni, neoni, gu, geok**.

1	ni	neoni	gu	geok
3	nik	neonek	guk	geok
4	nei	neonei	gui	geoi
5	ne(r)e	neonen / ne(r)e	gu(r)e	geon / ge(r)e
6	netaz	neonetaz	gutaz	geotaz
7	neekin	neonekin	gukin	geokin
8	ne(g)atik	neone(g)atik	gu(g)atik	geongatik
9	netzat	neonentzat	gutzat	geontzat
10	neegan	neonengan	guegan	geongan
12	ne(g)and ik	neone(g)and ik	gure(g)andi k	geongandik
13	ne(g)ana	neone(g)ana	gure(g)ana	geongana

3.8.2. Bigarren pertsona

Bigarren pertsonako izendordeak eta beren intentsiboak: **i, eorri, zu, zeorri, zuek, zeok**.

1	i	eorri	zu	zeorri	zuek	zeok
3	ik	eorrek	zuk	zeorrek	zuek	zeok
4	iri	eorrei	zu(r)i	zeorrei	zuei(di)	zeoi(di)

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

5	ire	eorren / e(r)e	zu(r)e	zeorren / ze(r)e	zuen	zeon / zeen
6	itaz	eorretaz	zutaz	zeorretaz	zuetaz	zeotaz
7	ikin	eorrekin	zukin	zeorrekin	zuekin	zeokin
8	ire(g)atik	eorre(g)atik	zu(g)atik		zuengati k	zeongatik
9	itzat	eorrentzat	zutzat	zeorrentzat	zuentzat	zeontzat
10	iregan	eorrengan	zugan	zeorrengan	zuengan	zeongan
12	ire(g)and ik	eorre(g)an dik	zure(g)an dik	zeorre(g)and ik	zuengan dik	zeongan dik
13	ire(g)ana	eorre(g)an a	zure(g)an a	zeorre(g)ana	zuengan a	zeongan a

3.8.3. Hirugarren pertsona

Hirugarren pertsonako izendordeen intentsiboak: **bea, beak, beorri**.

1	bea	beak	beorri
3	beak	beak	beorrek
4	beai	beai	beorrei
5	bean / be(r)e	been / be(r)e(n)	beorren / be(r)e
6	beataz	beetaz	beorretaz
7	beakin	beakin	beorrekin
8	bea(ga)tik	beengatik	beorre(g)atik
9	beantzat	beentzat	beorrentzat
10	beangan	beengan	beorrengan
12	beagandik	beegandik	beorre(g)andi k
13	beagana	beegana	beorre(g)ana

3.9. Zenbatzaileak

Zenbatzaile-mota guztiak azaltzen hasiko baginake luze joko lukeenez, lan honetan **bat, batzuk, bi, biyak, iru, irurak, lau eta laurak** zenbatzaileen paradigmak soilik aztertuko ditugu. **Bat** zenbatzaileari dagokionez, aipatzekoa da bokalez amaitutako hitz baten ondoren “**b**” letra eskuarki ez dela ahoskatzen edo oso ahulki

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

ahoskatzen dela. Fenomeno hau, egia esan, ez da berria, aditz-kasu batzuekin ere horixe gertatzen baita. Hona hemen bi inguramendu desberdinetako adibideak:

**famili'atekuak zeate zuek
txakurren batek iñ al du oi?**

1	bat	batzuk	bi	biyak	iru	irurak	lau	laurak
3	batek	batzuk	bik	biyak	iruk	irurak	lauk	laurak
4	bati	batzui	biri	biyai	irui	irurai	laurai	laurai
5	baten	batzun	biin	biyen	iruun	iruren	laun	lauren
6	bate(ta)z	batzutaz	bitaz	biyetaz	irutaz	irureta	lautaz	laureta
7	batekin	batzuekin	bikin	biyekin	iruekin	irurakin	laukin	laurakin
8	bate(g)at ik	batzu(g)at ik	biingat ik	biyenga tik	irungat ik	iruranga tik	launga tik	laurang atik
9	batentzat	batzuntza ko	biintza t	biyentza t	iruntza t	irurantz at	launtza t	laurantz at
10	batian	batzutan	bitan	biyetan	irutan	iruretan	lautan	lauretan
11	bateko	batzutako	bitako	biyetako	irutako	irureta o	lautako	laureta o
12	batetik	batzutatik	bitatik	biyetatik	irutatik	irureta k	lautatik	laureta k
13	batea	batzuta	bita(a)	biyeta	iruta	irureta	lauta	laureta

3.10. Denborazko aditzondoak

noiz	gaur	atzo	biyar	etzi	beti
noizk o	gaurk o	atzo(a)k o	biyark o	etzi(a)k o	beti(a)k o
noizti k	gaurti k	atzotik	biyarti k	etzitik	betianik

3.11. Lekuzko aditzondoak

10	emen	or	an	bertan	urruti
11	emeng o	orko	ang o	bertak o	urrutik o
12	emend ik	ortik	andi k	bertati k	urrutiti k

13	onea	orre a	area	berta(a)	urrutia
----	------	-----------	------	--------------	---------

3.12. Deklinabidea aztertzeko erabili dugun bibliografia berezia

- Talde-lana: *Euskal Gramatika -Lehen urratsak- I*, Euskaltzaindia, Burlada, 1985.
- Villasante, L.: *La declinación del vasco literario común*, Ed. Franciscana Aranzazu, Oñate, 1972.

4. Aditza

4.1. Lasarte-Oriako aditzaren zenbait ezaugarri

4.1.1. HIKA / ZUKA / BERORIKA: aditz-trataera ezberdinen gizarte-erabilera. Alokutiboaren erabilera menpeko perpausetan.

Zukakoa hizkera neutroa da, eta hitanoa, berriz, lagunarterako hizkera berezia. Gainera, hitanoan aditz-forma alokutiboak erabiltzen ditugu, hau da, entzuleari dagozkion morfemak ere agertzen dira adizkian. **Zukako** eta **hikako** tratamenduz gain bada beste hirugarren hizkera bat: **berorikakoa**. Hizkera hau errespetuzko hizkera izan da eta herri bakoitzeko pertsona garrantzitsu edo aipagarriengana (apaizarengana, medikuarengana, alkatearengana eta gurasoengana) zuzentzeko erabili izan da (aditza 3. pertsonan darama).

Beraz, solasaldiak edota elkarrizketak hiru modutara egin ditzakegu gipuzkeraz: zuka, hika eta berorika. **Hikakoa** aztertuko dugu lehenik, gero berorikakoa.

4.1.1.1. Hikako hizkera.

Hika: zuzenekoa eta zeharkakoa

Bi erataria agertzen da hikako aditza: zuzenean edo zeharka. Zuzeneko hitanoa **hi**, nahiz **hiri**, nahiz **hik** pertsona berezkoa duten aditz-formetan bakarrik agertzen da. Zeharkakoa, berriz, **hi**, nahiz **hiri**, nahiz **hik** pertsona berezkoa ez duten aditz-formetan erabiltzen da. Zeharkako aditz-forma horiek guztiak alokutiboak dira: solaskidea mintzagaian sartzen dutenak, alegia. Entzulea mintzagaian sartze horrek aditz-forma aldarazten du:

Or eroi (d)en = Or eroi (d)a + hirekin ari naun, emakume

Or tzetorrek = Or dator + hirekin ari nauk, aizak

Ekarri zioat = Ekarri diot + hirekin ari nauk, aizak

Aditz nagusi intrantsitiboak aditz laguntzaile trantsitiboa hartu du; beraz, aditz-formen aldaketa argia da zukako aditzetik hikakora aldatzetan. Entzulea mintzagaian sartu izanaren eraginez sortu da aldaketa, hain zuzen.

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Hitanoa eta genero-bereizketa

Zuka hitz egitean ez bezala, hika egitean entzulearen edo solaskidearen generoa bereizi egiten da eta aditza kasu gehienetan aldatu egingo da batetik bestera:

Oker abil, Miren. I're ez abil zuzen, Joxe.

Garesti ekarri dek, Miel. Berandu ekarri den, Mertxe.

Aditz-aldaketak solaskidearen generoa azaltzen du. Bigarren adibidean, esate baterako, aditz laguntzailearen bukaeran **-k** edo **-n** azalduko da, solaskidea neska edo mutila izatearen arabera.

Hika: non, noiz eta nori?

Hitanoa, batez ere, lagunarterako hizkera da, baina ez lagunarterakoa soilik. Historian zehar hitanoa nola erabili den ikusteko, adibide gisa aipatuko dugu Leizarragak bere *Testamentu Berrian* Jaungoikoari hika egiten diola. Pello Esnalek eta J. R. Zubimendik Orixeren aipamen hau gogorazten digute:

“Ez da ahaztu behar aditz etikoaren (hikakoaren) funtsean dagoena hurbiltasuna, etxekotasuna, adiskidetasuna, etab. adieraztea dela (...)”

Ondoren, hika hitz egiteari buruz Pello Esnalek eta J.R Zubimendik bildu dituzten ohitura edo joerak azalduko ditugu:

- Hurrei ez zaie toka eta noka hitz egin behar. Orokorrean hau esaten den arren, Lasarte-Oriako kasuan, beste askotan bezala, baldintza hau ez da bete eta hika hitz egiten dutenek seme-alabei ere hika hitz egiten diete.
- Seme-alabek ez diete hika hitz egin behar gurasoei, beraz. Senide artean, berriz, lekuan lekuko ohitura izaten da nagusi. Lasarte-Oriako kasuan, beste guztietan bezala, seme-alabek ez diete gurasoei hika hitz egingo eta senide artean, berriz, hitz egingo da.
- Egoera-aldaketak hizkera-aldaketa ere eragin dezake: ezkongaietan elkarrekin **hika** aritzen ziren neska-mutilak, lehen behintzat, **zuka** hasten ziren senar-emazte bihurtu orduko. Baldintza honen aztarnarik ez dugu frogatu Lasarte-Orian.
- Ezezagunei zuka hitz egiten zaie. Hori izan da gure arazo handiena, guri hika hitz egiten hastea asko kostatzen baitzaie, nolabait ere arrotzak garelako, eta honekin lotuta, jendaurreko mintzaldiak zuka egin behar direlako sortzen dira hika entzun ahal izateko arazoak.

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

– Kontuan izan euskarazko **hi** / **zu** eta gaztelaniazko **tú** / **usted** ez direla baliokideak.

Hika hasiz gero, hika segi beharra

Hona hemen gai honi buruz Euskaltzaindiak zer esaten digun:

“...hizketa-laguna **hika** tratatu edo **zuka** tratatu, aditzaren erabilerari begira, ondorio desberdinak ditugu: izan ere, behin **hika** hasten bagara, alegia hizketa-laguna **hi** bada, lagunarteko errejistroaz baliatu beharra dago. **Zuka** tratatzeak, berriz, errejistro neutroari bide ematen dio. Hortaz, **Hi etorri haiz, baina besteak ez dira etorri** ez legoke zuzen; **hi** hautatu ondoren, beraz lagunarteko errejistroan hasi ondoren, ez delako zilegi errejistroz aldatzea. Honela behar genuke:

Hi etorri haiz, baina besteak ez dituk/n etorri.

Edo, bestela, errejistro neutroaz baliatuz:

Zu etorri zara, baina besteak ez dira etorri.

Beraz, lagunarteko errejistroa ezagutzen ez dutenek (...) ez dute **hi** hautatuko, **zu** baizik.”

(EUSKALTZAINDIA: *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak II*, 391. or.)

Perpaus txertatueta, ordea, arazoak agertzen dira. Perpaus txertatuko perpaus nagusiak ez du arazorik, hika besteetan bezala erabil daiteke. Oso bestelakoa da, ordea, menpeko perpaus txertatuaren kasua, hika hasiz gero hala jarraitu beharra dago eta. Hona Euskaltzaindiak zer dioen:

“...badirudi erabilera jatorrenari jarraituz behintzat, perpaus txertatueta ez dela forma alokutiborik agertzen ahal. Beraz, **Ez zioat esan Andoni etorri du(k)ala** ez litzateke zuzena, aditz alokutiboa (etorri duk) perpaus txertatu batean dagoelako.

Baina zuzen legoke beste hau: **Ez zioat esan Andoni etorri dela.**”

(EUSKALTZAINDIA: *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak II*)

Argitasun horiez baliatuz erantzungo diogu lehengo galdera horri: **Hika** hasiz gero, **hitanoa** erabili behar al da perpaus txertatueta ere? Hona hemen araua:

“Hika aritzekotan, hikako aditz-formak erabili behar dira menpeko perpaus txertatuetan ere, baldin eta aditz-forma horiek hika zuzenekoak badira. Zeharkako hika darabilten aditz-forma guztiak, ordea, hizkera neutrora (zu formara, alegia) aldatu behar dira menpekoetan.”

Ikus dezakegunez, hori da hikako forma ondo erabiltzeko teoria. Gure ikerketan ere hikako aditz-formak bildu ditugu, baina arauaren arabera inoiz ez menpeko perpausetan. Beraz, badirudi adineko pertsona hauek ondo betetzen dutela hikako araua. Hikako formak beste aditzekin batera bildu ditugu eta gainerantzeko paradigmeekin batera daude.

4.1.1.2. Berorikako hizkera.

Gorago esan bezala, hizkera hau (**be(r)orrika**) errespetuzko hizkera izan da eta herriko pertsona garrantzitsu edo aipagarriengana (apaizarengana, medikuarengana, alkatearengana eta gurasoengana) zuzentzeko erabili izan da. Hizkera honetako aditz-formak singularreko hirugarren pertsonakoak erabiliz osatzen dira. Aipatzekoa da hizkera honetan mantendu direla hobekien hirugarren pertsonako inperatiboak.

Beorri etorri (d)a = Zu etorri zara + berorri mintzo natzaio.

Beorrek ikusi (d)u = Zuk ikusi duzu + berorri mintzo natzaio.

Bijua etxe(r)a = Zoaz etxera + berorri mintzo natzaio.

Esan beharra dago berorikako tratamendua gaur ia ez dela erabiltzen eta etorkizunari begira galdutzat eman dezakegula.

4.1.2. Aditz-joko trantsitiboen arteko nahasketa

Lasarte-Orian nahiko sartua dago NOR-NORK eta NOR-NORI-NORK sistemen arteko nahasketa. Hau da, zenbait hiztunek NOR-NORK formak behar diren tokian maiz NOR-NORI-NORK-ekoak erabiltzeko ohitura dute eta NOR-NORK sistema ia-ia hirugarren pertsonekin baino ez dute erabiltzen, NOR hirugarren pertsona denean alegia. Esate baterako, gipuzkoarren artean hain zabaldua dagoen **ikusi zattut / ikusi dizut** nahasketa. Adibideak:

Ostialian ikusi nizun (ikusi zintudan)

Kalea atea ta orduntxe ikusi zian (ikusi ninduen)

4.1.3. Aditz-forma batzuen erabilera eskasa

Badira adizki batzuk oso gutxitan erabiltzen direnak. Esate baterako, NOR-NORI sistemako adizkiak, NOR hirugarren pertsona izan ezean, apenas entzuten diren. Hortaz, NOR-NORI sistemaren paradigmak osatzeak lan ederrak eman dizkigu, ez baita oso ohikoa.

Subjuntiboa eta potentziala ere gutxitan erabiltzen dira. Hauetan ere hirugarren pertsonako adizkiak dira erabilienak eta gainerakoak beste modu batera esanez saihestu ohi dituzte, nominalizazioak erabiliz. Esate baterako:

**Etortzeko esan dizut!
Zu ara jutia nai nuke
Ba al da(u)kat beandu etortzeik?**

4.1.4. Faktitiboak

Faktitiboak aditzari **A(R)AZI** erantsiz eratzen dira. Zenbait forma fosilizatutan aditz-oinari lotzen bazaio ere, unean sortzen direnak partizipioari erantsi ohi diote. Adibidez:

Aditz-oinari loturikoak: **ayazi (adierazi), amorrazi, arrabiaz, erneazi (ernegarazi)**.
Partizipioari loturikoak: **etorriazi, ekarriazi, geldittuazi...**

4.1.5. Aditz trinkoak

Aditz trinkoei dagokienez, subjuntiboa eta ahalera oso gutxi erabiltzen direla esan behar dugu. Lasarte-Oriako euskaran honako aditz hauetan aurkitu ditugu forma trinkoak: **eon, jun, etorri, ibilli, euki, jakin, ekarri, eaman, esan**. Hona hemen adibide batzuk:

**Oyian neon semia etxea etorri zanian
Gaur dijuaz been etxea
Beandu zetorrela dettu zun atzo
Ementxe nabil kiliki-koloko
Erropa zarrak armayuan nezkan eta bota intzizkian
Ne anayak earki asko zekizkin olako kontuk
Gaur ez al dakarkizu radiokaxeta?
Gaztañak buru gañian nemazkila in nun estropezu ta eroi
Zer diyozu
Amak baleki!
Emen baleo!**

4.1.6. Baldintza

Alegiazko baldintzetan, baldintza-aurreko adizkiei oso maiz eranstean zaie **-ke** atzizkia, hau berez baldintza-ondorioari dagokion arren. Adibidez:

Apaiza goizo etorriko balitzake, danak beandu allatuko giñake.

Ez-alegiakoetan, topatu ditugu xedea adierazten dutenak. Hauek **-ko** aspektu-marka erantsiz eratzen dira. Adibidez:

Oi ingo bau, goor in biarko (d)u lan

4.1.7. Ahalera

Oso gutxi erabiltzen da, singularreko lehen eta hirugarren pertsonan eta pluraleko hirugarrenean izan ezean. Ahalerazko adizkiak berez aditz-oinarekin erabili behar badira ere, Lasarte-Orian oro har partizipioarekin erabiltzen dira. Adibidez:

Emen ezin leike iñor kabittu

Nolanahi ere, eskuarki, ahalmena eta ezintasuna adierazteko, bestelako perifrasiak erabiltzen dituzte, nomilazazioa eta **euki** edo **eon** aditzak baliatuz:

**Gaur afaltzea ezta kat juteik
Oi eztao obeto itteik
Ba al dao komunea jutia?
Itteik ba al dakazu?**

4.1.8. Subjuntiboa

Subjuntibokoformak oso gutxi erabiltzen dira Lasarte-Orian. Azter ditzagun subjuntiboaren erabilera nagusiak:

- Helburuzko perpausak: mota honetakoak erabiltzen badira ere, normalean nominalizazioaren bidez adierazten dira. Adizki hauek **-n** bukaerarekin eratzen dira:

**Telefonotik dettu (di)yet etorri dittezen
Errita in biartzaye gaizki in duela kontuatu dittezen**

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- Nahia adierazteko perpausak: mota honetakorik ez dugu gure testigantzetan aurkitu. Hauetan ere, subjuntiboaren ordezt nominalizazioa erabiltzen dute:

**Ua azkar etortzia nai nuke.
Gurasuak gaztiak ez eatia nai due
Bazkaya nik prepaatzia nai izate zuen**

- Perpaus konpletiboak: zentzua osagarria denean **-LA** atzizkia erabiltzen da:

**abixatuko diyet azkar etorri dittezela
aurreneko autobusa artu (d)ezala esango yot**

- Agintezko perpausak: mota honetakoetan adizkiak **-LA** atzikia hartzen da hirugarren pertsonetan (singularrean edo pluralean) eta **-N** lehenengoetan:

**Sartu dittezela!
Ez dezala oi berriz esan!
Asi gattezen bazkaltzen!
Muittu gattezen!**

Esan bezala, subjuntiboa gutxi erabiltzen da eta haren ordezt nominalizazioa erabiltzen da, adizkera honen kalterako.

4.1.9. Inperatiboa

Aginduak emateko ezezik, desioak, erreguak eta aholkuak adierazteko ere erabiltzen da inperatiboa. Sail honetako aditz-formetan berez aditzoina erabili behar bada ere, normalean partizipioa erabiltzen dute. Hiru modutara egiten dira:

- Aditzoin edo partizipio soilaren bidez:

**Etorri onea!
Ez in nearrik!
Barka!**

- Adizki perifrastikoen bidez:

**Etorri zatte onea!
Artzazu dana!
ixilik eontzattez!**

- Adizki trinkoen bidez:

**Guazen etxea!
Emaiazu basua!
Esayozu egiya!
Atoz onea!**

4.2. Paradigmak

Atal honetan, osatu ahal izan ditugun aditz-paradigmak taularatuko ditugu. Nolanahi ere, aurretik berezitasun eta oharpen batzuk emango ditugu:

- Orainaldiko adizkietan, hirugarren pertsonari dagokion hasierako **d-** marka oso ahula da eta aurreko hitza bokalez edo **-tzen** atzizkiaz amaitzen denean normalean ez da ahoskatzen:

etorri da > etorri'a
bukatu det > bukatu'et
bota diyot > bota'yot
ekartzen du > ekartze'u

- Iraganeko formen atzizkia **-(A)N** da:

etorri zen → etorri zan
ekarri zuen → ekarri zun

- Adizki trantsitiboetan, pluraleko hirugarren pertsonari dagokion NORK marka **-E** da:

ekarri dute → ekarri due
esan ziguten → esan ziguen

- Datiboetan, NOR plurala denean, hirugarren pertsonari dagozkion NORI marketan **-zkiyo-** / **-zka-** eta **-zkiye-** / **-zke-** alternantziak gertzen dira:

erori zaizkiye / zaizke
esan dizkiyo / dizka

- Datiboko singularreko lehen pertsonari dagokion NORI marka **[-(d)a-]** oso ahula da ahoskatzerakoan askotan desagertu egiten da:

esan didazu → esan diazu
esan didate → esan die

- Singularreko bigarren pertsonari dagozkion adizki askotan, gizonezkoaren **-a-** marka oso ahula da eta ahoskatzerakoan askotan desagertu egiten da:

ekarri diat → ekarri dit
ekarri genian → ekarri genin

- Aditz trinko trantsitibo batzuetan, datiboak ez izan arren, **-ki-** marka agertzen da:

daramat → damaikit
dakartzat → dakarzkiz

- Hitanoko adizki alokutiboetan kasu askotan **-tx-** marka tarteratzen da:

esan nioan → esan nitxoan
gaudek → gatxaudek

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

neramanan → nitxamaikiñan
ikusi nindinan → ikusi nitxonan
zettorrenan → zitxatorrenan
nakartek → natxakarkiye

- Singularreko bigarren pertsonaren zenbait adizkitan bigarren pertsonari dagokion beste bigarren marka bat agertzen da, sexua bereizteko:

ekarri huen → ekarri uan / unan

henbilen → ebillen / ebillenan

haugu → augu / aunagu

- Adizki alokutiboei dagozkien markak bukaeran jarri ordez tartean jartzeko joera euskara batuan baino handiagoa da:

nikek / niken → nike / niñake

naitek / naiten → natxie / natxiene

zidatek / zidaten → zie / ziane

ADITZ LAGUNTZAILEA

Nor

	Ni	I	U(r)a	Gu	Zu	Zuek	Ayek
Oraina	naiz nauk naun	aiz	da dek den	gea gattuk gattun	zea	zeate	dia dittuk dittun
Iragana	nitzan niñun niñunan	itzan itzanan	zan uan unan	giñan giñun giñunan	ziñan	ziñaten	zian ittuan ittunan
Baldintza	banitz	baitz(a) baitz(an a)	balitz	bagiña	baziña	baziñak ete	balia
Ondorioa oraina	nitzake niñuke niñunak e	itzake itzanake	litzake uake unake	giñake giñuke giñunake	ziñake	ziñakete	liake ittua(z)ke ittunake
Ondorioa iragana	nitzaken niñuken niñunak en	itzaken itzanake n	zitzaken uaken unaken	giñaken giñuken giñunaken	ziñake n	ziñakete n	ziaken ittua(z)ke n ittunaken
Ahalera oraina	natteke natxeke k natxeke n	atteke	datteke zittekek zitteken	gattezke gatxezkek gatxezken	zattez ke	zattezke te	dattezke zattezke k zattezke n
Ahalera iragana	nitteken nitxekia n nitxeken an	ittekian ittekena n	zitteken zitxekia n zitxeken an	giñezken ginitxezkie n ginitxezke nan	ziñezk en	ziñezket en	zittezken zitxezkie n zitxezke nan
Ahalera alegiatzko a	nitteke nitxekek nitxeken	itteke itteke	litteke zitxekek zitxeken	giñezke ginitxezke k ginitxezke n	ziñezk e	ziñezket e	littezke litxezkek litxezken
Subjunti boa oraina	nein	ein	dein	gattezen	zattez en	zattezte n	dittezen

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Subjuntibo iragana	nein	ein	zein	giñezen	ziñezen	ziñezten	zitzezen
Agintera	---	ai	bei	---	zattez	zattezte	bittez

**Nor-Nori
Indikatiboa (oraina eta iragana)**

	Ni	I	Ua	Gu	Zu	Zuek	Ayek
Nei	---	atzait atzaida n	zait zaiak zaian	---	zatzaitkit	zatzaitkia te	zaitkit zaitkiak zaitkian
	---	itzaian itzaiana n	zitzaiten zitzaian zitzaiana n	---	zitzaitkia n	zitzaitkiat en	zitzaitkiten zitzaitkian zitzaitkian an
Iri	natzaik natzain	---	zaik zain	gatzaitzik gatzaitkin	---	---	zaitzik zaitkin
	nitzain nitzañan	---	zitzain zitzañan	gitzaitkin gitzaitkiñ an	---	---	zitzaitkin zitzaitkiña n
Ari	natzayo natxayo k natxayo n	atzayo atzayon	zayo zayok zayon	gatzaitzka gatzaitzka k gatzaitzka n	zatzaitzka a	zatzaitzkat e	zaitzka zaitzakak zaitzkan
	nitzayon nitxayon nitxayon an	itzayon itzayon an	zitzayon zitxayon zitxayon an	gitzaitzkan gitzaitzkan gitzaitzkan an	zitzaitzka n	zitzaitzkat en	zitzaitzkan zitxaitzkan zitxaitzkan an
Guri	---	atzaigu atzaigu n	zaigu zaiguk zaigun	---	zatzaitzki gu	zatzaitzki gue	zaitzki zaitzki guk zaitzki gun
	---	itzaigun itzaigun an	zitzaitgun zitxaitgun zitxaitgun an	---	zitzaitzki gun	zitzaitzki guren	zitzaitzki gun zitxaitzki gun zitxaitzki gun nan
Zuri	natzaizu	---	zaizu	gatzaitzikiz u	---	---	zaitzikizu
	nitzaitzun	---	zitzaitzun	gitzaitzikiz un	---	---	zitzaitzikizu n
Zuei	natzaizue	---	zaitzue	gatzaitzikiz ue	---	---	zaitzikizue
	nitzaitzue n	---	zitzaitzue n	gitzaitzikiz uen	---	---	zitzaitzikizu en

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Ayei	natzaye natxaye k natxaye n	atzaye atzayen e	zaye zayek zayen	gatzaizke gatxaizke k gatxaizke n	zatzaizk e	zatzaizket e	zaizke zaizkek zaizkene
	nitzayen nitxayen nitxayen an	itzayen itzayen an	zitzayen zitxayen zitxayen an	gitzaizken gitxaizken gitxaizken an	zitzaizke n	zitzaizket en	zitzaizken zitxaizken zitxaizken an

**Nor-Nori
Baldintza eta ondorioa (oraina)**

	Ni	I	Ua	Gu	Zu	Zuek	Ayek
Nei	---	baitzaia baitzaia na	balitzaia	---	bazitzaizk ia	bazitzaizki ate	balitzaizkia
	---	itzaiake itzaianak e	litzaiake litxaiake litxaianak e	---	zitzaizkiak e	zitzaizkiate ke	litzaizkiake litxaiizkiake litxaiizkiana ke
Iri	banitzaik banitzaian	---	balitzaik balitzaian	bagitzaizki k bagitzaizki n	---	---	balitzaizkik balitzaizkin
	banitzaik banitzaianake	---	balitzaik balitzaianake	gitzaizkike gitzaizkiña ke	---	---	litzaizkike litxaiizkiña ke
Ari	banitzaizo banitzaioan	baitzaizo baitzaioan	balitzaizo balitzaioan	gitzaizka	bazitzaizk a	bazitzaizka te	balitzaizka
	banitzaizo banitzaioanake ke	itzayoke itxayoke itxayona ke	litzayoke litxayoke litxayona ke	gitzaizkake gitxaiizkake gitxaiizkan ake	zitzaizkak e	zitzaizkate ke	litzaizkake litxaiizkake litxaiizkana ke
Guri	---	baitzaigu	balitzaig u	---	bazitzaizk igu	bazitzaizki gue	balitzaizkig u
	---	itzaiguke itzaiguna ke	litzaiguke litxaiiguke litxaiigun ake	---	zitzaizkig uke	zitzaizkigu eke	litzaizkiguk e litxaiizkiguk e litxaiizkigun ake
Zuri	banitzaiz u	---	balitzaizu	bagitzaizki zu	---	---	balitzaizkiz u
	banitzaiz uke	---	balitzaizuke	gitzaizkizu ke	---	---	litzaizkizuk e
Zuei	banitzaiz ue	---	balitzaizu e	bagitzaizki zue	---	---	balitzaizkiz ue
	banitzaiz uke	---	balitzaizuek e	gitzaizkizu eke	---	---	litzaizkizue ke

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Ayei	banitzaye	baitzaye baitzaye ne	balitzaye	bagitzaizk e	bazitzaizk e	bazitzaizke te	balitzaizke
	hitzayeke	itzayeke itzayena ke	litzayeke litxayeke litxayena ke	gitzaizkeke gitxaizkeke gitxaizken ake	zitzaizkek e	zitzaizkete ke	litzaizkeke litxaizkeke litxaizkena ke

**Nor-Nork
Indikatiboa (oraina eta iragana)**

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Ni	---	nau naun	nau natxiok natxion	---	nazu	nazue	naue natxi(o)e natxione
	---	niñun niñun an	niñun nitxion nitxiona n	---	niñuzun	niñuzue n	niñuen nitxoen nitxenan
I	aut aunat	---	au au(n)	augu auna(g) u	---	---	aue auene
	iñuten iñuten an	---	iñun iñunan	iñugun iñunagu n	---	---	iñuen iñuenan
Ua	det di(a)t diñat	dek den	du dik din	deu di(ya)u diñau	dezu	dezue	due diye(k) diñe
	nun nin niñan	uan unan	zun zin ziñan	gen(d)u n genin geniñan	zen(d)u n	zen(d)u en	zuen ziyen ziyenan
Gu	---	gattuk gattun	gattu gatxiok gatxion	---	gattuzu	gattuzue	gattue gatxiok gatxien(e)
	---	giñun giñun an	giñun genitxon genitxon an	---	giñuzun	giñuzue n	giñuen genitxen genitxen an
Zu	zattut	---	zattu	zattu(g) u	---	---	zattue
	ziñuten	---	ziñun	ziñugun	---	---	ziñuen
Zue k	zattuet	---	zattue	zaittueu	---	---	zattue
	ziñuete n	---	ziñuen	ziñuegu n	---	---	ziñuen

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Aye k	dittut dizki(a) t dizkiña t	dittuk dittun	dittu dizkik dizkin	dittu(g)u dizki(ya) u dizkiñau	dittuzu	dittuzue	dittue dizkiye(k)) dizkiñe
	nittun nizkin nizkiña n	ittuan ittuna n	zittun zizkin zizkiñan	giñun genizkin genizkiñ an	ziñun	ziñuen	zittuen zizkiyen zizkiyen an

**Nor-Nork
Baldintza eta ondorioa (oraina)**

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Ni	---	baniñuk baniñun	baniñu		baniñuz u	baniñuzu e	baniñue
	---	niñu(a)k e niñunak e	niñuke nitxiok nitxionak e	---	niñuzuk e	niñuzuek e	niñueke nitxeke nitxenak e
I	baiñut	---	baiñu	baiñugu baiñuna gu	---	---	baiñue baiñune
	iñuteke iñutena ke	---	iñuke iñunake	iñuguke iñunaguk e	---	---	iñueke iñuenake
Ua	banu	bau	balu	bagen(d) u	bazen(d) u	bazen(d) ue	balue
	nuke nike niñake	uake unake	luke like liñake	gen(d)uk e genike geniñake	zen(d)uk e	zen(d)ue ke	lueke liyeke liyenake
Gu	---	bagiñuk bagiñun	bagiñu	---	bagiñuz u	bagiñuzu e	bagiñue
	---	giñu(a)k e giñunak e	giñuke genitxok genitxon ake	---	giñuzuk e	giñuzuek e	giñueke genitxek e genitxen ake
Zu	oaziñut	---	baziñu	baziñugu	---	---	baziñue
	ziñutek e	---	ziñuke	ziñuguke	---	---	ziñueke
Zue k	oaziñue t	---	baziñue	baziñueg u	---	---	baziñue
	ziñuete ke	---	ziñueke	ziñueguk e	---	---	ziñueke
	banittu	baittu	balittu	bagiñu	baziñu	baziñue	balittue

**Aye
k**

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

	nittuzke nizkike nizkiña ke	ittuake ittunake	littuzke lizkike lizkiñake	giñuke genizkik e genizkiñ ake	ziñuke	ziñueke	littueke lizkiyeke lizkiyena ke
--	--------------------------------------	---------------------	----------------------------------	--	--------	---------	--

**Nor-Nork
Subjuntiboa (oraina, iragana)**

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Ni	---	nazake n nazana n	nazan	---	nazazu n	nazazue n	nazen
	---	nintzak en nintzan an	nintza n	---	nintzaz un	nintzazu en	nintze n
I	azaten azanate n	---	azan azana n	azagun azaguna n	---	---	azen azena n
	intzaten intzanat en	---	inzan inzan an	intzagun intzagun an	---	---	intzen intzen an
Ua	dezaten	dezake n dezana n	dezan	deza(g)u n	dezazu n	dezazue n	dezen
	nezan	ezaken ezanan	zezan	genezan	zeneza n	zenezat en	zezen
Gu	---	gaitzak en gaitzan an	gaitza n	---	gaitzaz un	gaitzazu en	gaitze n
	---	gintzak en gintzan an	gintza n	---	gintzaz un	gintzazu en	gintze n
Zu	zaitzate n	---	zaitza n	zaitzagu n	---	---	zaitze n
	zintzate n	---	zintza n	zintzagu n	---	---	zintze n
Zuek	zaitzate n	---	zaitze n	zaitzagu en	---	---	zaitze n
	zintzate n	---	zintze n	zintzagu en	---	---	zintze n

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Aye k	ditzaten	ditzake n ditzana n	ditzan	ditza(g)u n	ditzazu n	ditzazue n	ditzen
	nitzan	itzaken itzanan	zitzan	genitzan	zenitza n	zenitzat en	zitzen

Nor-Nork Agintera

	Ik	Zuk	Zuek
Ni	nazak nazan	nazazu	nazazue
Ua	zak	zazu	zazue
Gu	gaitza k gaitza n	gaitzaz u	gaitzazu e
Ayek	itzak	itzazu	itzazue

Nor-Nori-Nork
Indikatiboa, oraina (singularra)

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	---	diak dian	dit ziak zian	---	diazu	diazue	die zie ziane
Iri	diat diñat	---	dik din	dia(g)u diña(g)u	---	---	diye diñe
Ari	diyot ziot zionat	diyok dion	diyo ziok zion	diyo(g)u zio(g)u zionau	diyozu	diyozue	diyoe zioe zione
Guri	---	di(g)uk di(g)un	di(g)u zi(g)uk zi(g)un	---	di(g)uzu	di(g)uzue	di(g)ue zi(g)ue zi(g)une
Zuri	dizut	---	dizu	dizu(g)u	---	---	dizue
Zuei	dizuet	---	dizue	dizue(g)u	---	---	dizue
Ayei	diyet ziet zientat	diyek diyene	diye ziek zien	diye(g)u zie(g)u ziena(g)u	diyezu	diyezue	diye zie ziene

**Nor-Nori-Nork
Indikatiboa, oraina (pluralean)**

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	---	dizkiak dizkian	dizkit zizkiak zizkian	---	dizkiazu	dizkiazue	dizkie zizkie zizkiane
Iri	dizki(a) t dizkiña t	---	dizkik dizkin	dizki(ag)u dizkiña(g) u	---	---	dizkiye dizkiñe
Ari	dizkat zizkat zizkan at	dizkak dizkan	dizka zizkak zizkan	dizka(g)u zizka(g)u zizkana(g) u	dizkazu	dizkazue	dizke zizke zizkane
Guri	---	dizki(g)u k dizki(g)u n	dizki(g) u zizki(g)u k zizki(g)u n	---	dizki(g)u zu	dizki(g)uz ue	dizki(g)u e zizki(g)u e zizki(g)u ne
Zuri	dizkizu t	---	dizkizu	dizkizu(g) u	---	---	dizkizue
Zuei	dizkizu et	---	dizkizue	dizkizue(g) u	---	---	dizkizue
Ayei	dizket zizket zizken at	dizkek dizken	dizke zizkek zizken	dizke(g)u zizke(g)u zizkena(g) u	dizkezu	dizkezue	dizkiye zizke zizkene

Nor-Nori-Nork
Indikatiboa, iragana (singularra)

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	---	ian ianan	zian zitxian zitxianan	---	zenian	zenien	zien zitxien zitxienan
Iri	nin niñan	---	zin ziñan	genin geniñan	---	---	ziyen ziñenan
Ari	niyon nitxon nitxon an	iy(a) n iyona n	ziyon zitxon zitxonan	geniyon genitxon genitxon an	zeniyon	zeniye n	ziyen zitxen zitxenan
Guri	---	igu(a) n iguna n	zi(g)un zitxi(g)un zitxi(g)un an	---	zeni(g)u n	zenigu en	zi(g)uen zitxi(g)uen zitxi(g)uen an
Zuri	nizun	---	zizun	genizun	---	---	zizuen
Zuei	nizuen	---	zizuen	genizue n	---	---	zizuen
Ayei	niyen nitxen nitxen an	iyen iyena n	ziyen zitxen zitxenan	geniyen genitxen genitxen an	zeniyen	zeniye n	ziyen zitxen zitxenan

Nor-Nori-Nork
Indikatiboa, iragana (plurala)

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	-	izkian izkianan	zizkian zitxizkian zitxizkianan	---	zenizkian	zenizkien	zizkien zitxizkien zitxizkianan
Iri	nizkin nizkiñan	---	zizkin zizkiñan	genizkin genizkiñan	---	---	zizkiyen zizkiyen
Ari	nizkan nizkitxon nizkitxon an	izkan izkanan	zizkan zitxezkan zitxezkanan	genizkan genitxezka n genitxezka nan	zenizkan	zenizken	zizken zitxezken zitxezkenan
Guri	---	izki(g)un izki(g)un an	zizki(g)un zitxizki(g)un zitxizki(g)un an	---	zenizki(g) un	zenizki(g)u en	zizki(g)uen zitxizki(g)ue n zitxizki(g)ue nan
Zuri	nizkizun	---	zizkizun	genizkizun	---	---	zizkizuen
Zuei	nizkizue n	---	zizkizuen	genizkizue n	---	---	zizkizuen
Ayei	nizken nizkitxen nizkitxen an	izken izkenan	zizken zizkitxen zizkitxen	genizken genizkitxen genizkitxen an	zenizken	zenizkiyen	zizken zitxezken zitxezkenan

**Nor-Nori-Nork
Baldintza (singularra)**

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	---	baia baiana	balia		bazenia	bazenie	balie
Iri	banik banin	---	balik balin	bagenik bagenin	---	---	baliye baliñe
Ari	baniy o	baiyo baiyona	baliyo	bageniy o	bazeniyo	bazeniye	baliye
Guri	---	baigu baiguna	bali(g) u	---	bazeni(g) u	bazeni(g) ue	bali(g)u e
Zuri	baniz u	---	balizu	bageniz u	---	---	balizue
Zuei	baniz ue	---	balizu e	bageniz ue	---	---	balizue
Ayei	baniy e	baiye baiyena	baliye	bageniy e	bazeniye	bazeniye	baliye

**Nor-Nori-Nork
Baldintza (plurala)**

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	---	baizkia baizkian a	balizkia	---	bazenizkia	bazenizkie	balizkie
Iri	banizkik banizkin	---	balizkik balizkin	bagenizki k bagenizki n	---	---	balizkiye balizkiñe
Ari	banizka	baizka baizkan a	balizka	bagenizka	bazenizka	bazenizke	balizkiye
Guri	---	baizkigu baizkigu na	balizki(g) u	---	bazenizki(g)u	bazenizki(g)ue	balizki(g) ue
Zuri	banizkiz u	---	balizkizu	bagenizki zu	---	---	balizkizu e
Zuei	banizkiz ue	---	balizkizu e	bagenizki zue	---	---	balizkizu e
Ayei	banizke	baizke baizken a	balizke	bagenizke	bazenizke	bazenizke	balizke

Nor-Nori-Nork
Ondorioa, oraina (singularra)

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	---	iake ianake	liake litxiake litxianake	---	zeniake	zenieke	lieke litxieke litxienake
Iri	nike niñake	---	like liñake	genike geniñake	---	---	liyeke liyenake
Ari	niyoke nitxoke nitxona ke	iy(a)k e iyonak e	liyoke litxoke litxonake	geniyoke genitxoke genitxon ake	zeniyoke	zeniyek e	liyeke litxeke litxenake
Guri	---	igu(a)k e igunak e	li(g)uke litxi(g)uke litxi(g)una ke	---	zeni(g)u ke	zenigue ke	li(g)ueke litxi(g)ueke litxi(g)uena ke
Zuri	nizuke	---	lizuke	genizuke	---	---	lizueke
Zuei	nizueke	---	lizueke	genizuek e	---	---	lizueke
Ayei	niyeke nitxeke nitxena ke	iyeke iyenak e	liyeke litxeke litxenake	geniyeke genitxeke genitxen ake	zeniyeke	zeniyek e	liyeke litxeke litxenake

Nor-Nori-Nork
Ondorioa, oraina (plurala)

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	-	izkiake izkianake	lizkiake litxizkiake litxizkianak e	---	zenizkiak e	zenizkieke	lizkieke litxizkieke litxizkienake
Iri	nizkike lizkiñake	---	lizkike lizkiñake	genizkike genizkiñak e	---	---	lizkiyeke lizkiyenake
Ari	nizkake nizkitxok e nizkitxon ake	izkake izkanake	lizkake litxezkake litxezkanak e	genizkake genitxezka ke genitxezka nake	zenizkake	zenizkeke	lizkeke litxezkeke litxezkenak e
Guri	---	izki(g)uk e izki(g)un ake	lizkiguke litxizkiguke litxizkiguna ke	---	zenizki(g) uke	zenizki(g)u eke	lizkigueke litxizkigueke litxizkiguena ke
Zuri	nizkizuke	---	lizkizuke	genizkizuk e	---	---	lizkizueke
Zuei	nizkizuek e	---	lizkizueke	genizkizue ke	---	---	lizkizueke
Ayei	nizkeke nizkitxek e nizkitxen ake	izkeke izkenake	lizkeke lizkitxeke lizkitxenak e	genizkeke genizkitxek e genizkitxen ake	zenizkeke	zenizkiyek e	lizkeke litxezkeke litxezkenak e

Nor-Nori-Nork
Ondorioa, iragana (singularra)

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	---	iaken ianaken	ziaken zitxiaken zitxianaken	---	zeniaken	zenieken	zieken zitxieken zitxienaken
Iri	niken niñaken	---	ziken ziñaken	geniken geniñaken	---	---	ziyeken ziyenaken
Ari	niyoken nitxoken nitxonak en	iy(o)a)ke n iyonake n	ziyoken zitxoken zitxonaken	geniyoken genitxoke n genitxona ken	zeniyoke n	zeniyeke n	ziyeken zitxeken zitxenaken
Guri	---	igu(a)ke n igunake n	zi(g)uken zitxi(g)uken zitxi(g)unak en	---	zeni(g)uk en	zeniguek en	zi(g)ueken zitxi(g)ueke n zitxi(g)uena ken
Zuri	nizuken	---	zizuken	genizuken	---	---	zizueken
Zuei	nizueke n	---	zizueken	genizueke n	---	---	zizueken
Ayei	niyeken nitxeken nitxenak en	iyeken iyenake n	ziyeken zitxeken zitxenaken	geniyeken genitxeke n genitxena ken	zeniyeke n	zeniyeke n	ziyeken zitxeken zitxenaken

Nor-Nori-Nork
Ondorioa, iragana (plurala)

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	-	izkiaken izkianak en	zizkiaken zitxizkiak en zitxizkiana ken	---	zenizkiak en	zenizkiek en	zizkieken zitxizkieke n zitxizkiena ken
Iri	nizkiken nizkiñaken	---	zizkiken zizkiñaken	genizkiken genizkiñake n	---	---	zizkiyeken zizkiyenak en
Ari	nizkaken nizkitxoke n nizkitxona ken	izkaken izkanak en	zizkaken zitxezkake n zitxezkana ken	genizkaken genitxezkak en genitxezkan aken	zenizkak en	zenizkek en	zizkeken zitxezkeke n zitxezkena ken
Guri	---	izkiuke izkiunak en	zizkiuken zitxizkiuke n zitxizkiuna ken	---	zenizkiuk en	zenizkiue ken	zizkiueken zitxizkiuek en zitxizkiuen aken
Zuri	nizkizuken	---	zizkizuken	genizkizuke n	---	---	zizkizueke n
Zuei	nizkizueke n	---	zizkizueke n	genizkizuek en	---	---	zizkizueke n
Ayei	nizkeken nizkitxeke n nizkitxena ken	izkeken izkenak en	zizkeken zizkitxeke n zizkitxenak en	genizkeken genizkitxeke n genizkitxena ken	zenizkek en	zenizkiye ken	zizkeken zitxezkeke n zitxezkena ken

Nor-Nori-Nork
Subjuntiboa, oraina (singularra)

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	---	dezaiake n dezaiana n	dezaian	---	dezaiazu n	dezaiazu en	dezaien
Iri	dezaiate n dezañate n	---	dezaike n dezañan	dezaia(g)un dezaña(g)u n	---	---	dezaiye n dezañen
Ari	dezayote n	dezayok en dezayon an	dezayon	dezayo(g)u n	dezayoz un	dezayozu en	dezayen
Guri	---	dezaiguk en dezaigun an	dezaigu n	---	dezaiguz un	dezaiguz uen	dezaigu en
Zuri	dezaizute n	---	dezaizu n	dezaizu(g)u n	---	---	dezaizu en
Zuei	dezaizuet en	---	dezaizu en	dezaizue(g) un	---	---	dezaizu en
Ayei	dezayete n	dezayek en dezayen an	dez(ay) en	dezaye(g)u n	dezayez un	dezayezu en	dez(ay) en

**Nor-Nori-Nork
Subjuntiboa, iragana (singularra)**

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	---	ezaian ezaiana n	zezaiian	---	zenezai an	zenezai n	zezaiian
Iri	nezaya n nezaña n	---	zezayan zezaña n	genezaya n genezañ an	---	---	zezaiye n zezañe n
Ari	nezayo n	ezayon ezayon an	zezayon	genezayo n	zenezay on	zenezayo en	zezayen
Guri	---	ezaigua n ezaigun an	zezaigu n	---	zenezai gun	zenezai uen	zezaigu en
Zuri	nezaizu n	---	zezaizu n	genezaiz un	---	---	zezaizu en
Zuei	nezaizu en	---	zezaizu en	genezaiz uen	---	---	zezaizu en
Ayei	nezaye n	ezayea n ezayen an	zez(ay) en	genezaye n	zenezay en	zenezaye n	zez(ay) en

**Nor-Nori-Nork
Subjuntiboa, oraina (plurala)**

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	---	dezaizkiak en dezaizkian an	dezaizkia n	---	dezaizkiaz un	dezaizkiaz uen	dezaizkie n
Iri	dezaizkite n dezaizkiña ten	---	dezaizkik en dezaizkiñ an	dezaizkiu n dezaizkiña un	---	---	dezaizkiy en dezaizkiñ en
Ari	dezaizkiyo ten	dezaizkiyo ken dezaizkiyo nan	dezaizkiy on	dezaizkiyo un	dezaizkiyo zun	dezaizkiyo zuen	dezaizkiy en
Guri	---	dezaizkigu ken dezaizkigu nan	dezaizkig un	---	dezaizkig uzun	dezaizkigu zuen	dezaizkig uen
Zuri	dezaizkizu ten	---	dezaizkiz un	dezaizkizu un	---	---	dezaizkiz uen
Zuei	dezaizkizu eten	---	dezaizkiz uen	dezaizkiz ueun	---	---	dezaizkiz uen
Ayei	dezaizkiye ten	dezaizkiye ken dezaizkiye nan	dezaizkiy en	dezaizkiye un	dezaizkiye zun	dezaizkiye zuen	dezaizkiy en

Nor-Nori-Nork
Subjuntiboa, iragana (plurala)

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	---	ezaizkian ezaizkian an	zezaizkia n	---	zenezaizk ian	zenezaizki en	zezaizkie n
Iri	zezaizkin zezaizkiñ an	---	zezaizkin zezaizkiñ an	genezaizki n genezaizki ñan	---	---	zezaizkiy en zezaizkiñ en
Ari	zezaizkiy on	ezaizkiyo n ezaizkiyo nan	zezaizkiy on	genezaizki yon	zenezaizk iyon	zenezaizki yoen	zezaizkiy en
Guri	---	ezaizkigu an ezaizkigu nan	zezaizkig un	---	zenezaizk igun	zenezaizki guen	zezaizkig uen
Zuri	zezaizkiz un	---	zezaizkiz un	genezaizki zun	---	---	zezaizkiz uen
Zuei	zezaizkiz uen	---	zezaizkiz uen	genezaizki zuen	---	---	zezaizkiz uen
Ayei	zezaizkiy en	ezaizkiye an ezaizkiye nan	zezaizkiy en	genezaizki yen	zenezaizk iyen	zenezaizki yen	zezaizkiy en

**Nor-Nori-Nork
Agintera (singularra)**

	Ik	Arek	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	zaiak zaiian		zaiazu	zaiazue	
Ari	zayok zayon	bezay o	zayozu	zayozu e	bezaye
Guri	zaiguk zaigun		zaiguz u	zaiguzu e	
Ayei	zayek zayen	bezay e	zayezu	zayezu e	bezaye

**Nor-Nori-Nork
Agintera (plurala)**

	Ik	Arek	Zuk	Zuek	Ayek
Nei	zaizkiak zaizkian		zaizkiazu	zaizkiazue	
Ari	zaizkak zaizkan	bezaizk a	zaizkazu	zaizkazu	bezaizk e
Guri	zaizkiguk		zaizkiguzu	zaizkiguzu e	
Ayei	zaizkek zaizken	bezaizk e	zaizkezu	zaizkiyezu	bezaizk e

E(G)ON

Nor

	Orain a	Iragana	Baldintz a	Ondorioa oraina	Ondorioa iragana
Ni	n(ag)o natxiok natxion	ne(g)on nitxon nitxonan	bane(g)o	neoke nitxoke nitxonake	neoken nitxoken nitxonaken
I	a(g)o a(g)o	e(g)on e(g)onan	bae(g)o	eoke eonake	eoken eonaken
Ua	d(ag)o ziok zion	ze(g)on zitxon zitxonan	bale(g)o	leoke litxoke litxonake	zeoken zitxoken zitxonaken
Gu	gaude gatxaude ek gatxaude en	ge(u)nden g(en)itxaude n g(en)itxaude nan	bage(u)nd e	ge(u)ndeke g(en)itxaudek e g(en)itxauden ake	ge(u)ndeken g(en)itxaudeke n g(en)itxauden aken
Zu	zaude	ze(u)nden	baze(u)nd e	ze(u)ndeke	ze(u)ndeken
Zuek	zaudete	ze(u)ndeten	baze(u)nd ete	ze(u)ndekete	ze(u)ndeketen
Ayek	daude zaudek zauden	zauden zitxauden zitxaudenan	baleude	leudeke litxaudeke litxaudenake	zeudeken zitxaudeken zitxaudenaken

ETORRI

Nor

	Oraina	Iragana	Baldintza	Ondorioa oraina	Ondorioa iragana
Ni	nator natxatorrek natxatorren	netorren nitxatorren nitxatorrenan	banetor	netorke nitxatorke nitxatorrenake	netorken
I	ator ator	etorren etorrenan	baetor	etorke etorrenake	etorken etorrenaken
Ua	dator zatorrek zatorren	zedorren zitxatorren zitxatorrenan	baletor	letorke litxatorke litxatorrenake	zetorken zitxatorren zitxatorrenaken
Gu	gatozti gatxetoztik gatxetoztin	gendetoztin g(en)itxatoztin g(en)itxatoztiñan	bagendeto zti	gendetoztike g(en)itxatoztike g(en)itxatoztiñake	gendetoztiken g(en)itxatoztiken g(en)itxatoztiñaken
Zu	zatoz	zendetozen	bazendeto z	zendetozke	zendetozken
Zuek	zatozte	zendetoztin	bazendeto zte	zendetozteke	zendetozteke
Ayek	datoz(ti) zatoztik zatoztin	zetoztin zitxatoztin zitxatoztiñan	baletozti	letoztike litxatoztike litxatoztiñake	zetoztiken zitxatoztiken zitxatoztiñaken

ETORRI

Nor-Nori (oraina)

	Nei	Iri	Ari	Guri	Zuri	Zuei	Ayei
Ni	---	natorki k natorki n	natorkiyo natxatorkiy ok natxatorkiy on	---	natorkiz u	natorkiz ue	netorkiye natxatorkiy ek natxatorkiy ene
I	atorkit atorkida n	---	atorkiyo atorkiyon	atorkigu atorkigu n	---	---	atorkiye atorkiyene
Ua	datorkit zatorkia k zatorkia n	datorki k datorki n	datorkiyo zatorkiyok zatorkiyon	datorkig u zatorkig uk zatorkig un	datorkiz u	datorkiz ue	datorkiye zatorkiyek zatorkiyene
Gu	---	gatozki k gatozki n	gatozkiyo gatxatozki yok gatxatozki yon	---	gatozki zu	gatozkiz ue	gatozkiye gatxatozkiy ek gatxatozkiy ene
Zu	zatozkit	---	zatozkiyo	zatozkig u	---	---	zatozkiye
Zuek	zatozkia te	---	zatozkiyot e	zatozkig ue	---	---	zatozkiye
Ayek	datozkit zatozkia k zatozkia n	datozki k datozki n	datozkiyo zatozkiyok zatozkiyon	datozkig u zatozkig uk zatozkig un	datozki zu	datozkiz ue	datozkiye zatozkiyek zatozkiyene

ETORRI

Nor-Nori (iragana)

	Nei	Iri	Ari	Guri	Zuri	Zuei	Ayei
Ni	---	netorkiken netorkiñan	netorkiyon nitxatorkiyo n nitxatorkiyo nan	---	netorkizun	netorkizuen	netorkiyen nitxatorkiye n nitxatorkiye nan
I		---	etorkiyon etorkiyonan	etorkigun etorkiguna n	---	---	etorkiyen etorkiyenan
Ua	zetorkian zitxatorkia n zitxatorkia nan	zetorkiken zetorkiñan	zetorkiyon zitxatorkiyo n zitxatorkiyo nan	zetorkigun zitxatorkigu n zitxatorkigu nan	zetorkizun	zetorkizuen	zetorkiyen zitxatorkiye n zitxatorkiye nan
Gu	---	gendetozki ken gendetozki ñan	gendetozki yon gitxatozkiyo n gitxatozkiyo nan	---	gendetozki zun	gendetozki zuen	gendetozki yen gitxatozkiye n gitxatozkiye nan
Zu	zendetozki ian	---	zendetozki yon	zendetozki gun	---	---	zendetozkiy en
Zue k	zendetozki ien	---	zendetozki yoen	zendetozki guen	---	---	zendetozkiy en
Aye k	zetozkian zitxatozki n zitxatozki nan	zetozkiken zetozkiñan	zetozkiyon zitxatozkiyo n zitxatozkiyo nan	zetozkigun zitxatozki n zitxatozki nan	zetozkizun	zetozkizue n	zetozkiyen zitxatozkiye n zitxatozkiye nan

IBILI

Nor

	Oraina	Iragana	Baldintza	Ondorioa oraina	Ondorioa iragana
Ni	nabil nitxabillek nitxabilleen	nebillen nitxabillenen nitxabillena n	banebil	nebilke nitxabilke nitxabillena ke	nebilken nitxabilken nitxabillena ken
I	abil abil	ebillen ebillenan	baebil	ebilke ebillenake	ebilken ebillena ken
Ua	dabil zebilek zebillen	zebillen zitxabillenen zitxabillena n	balebil	lebilke litxabilke litxabillena ke	zebilken zitxabilken zitxabillena ken
Gu	gabiltza gitxabiltzak gitxabiltza n	gebiltzan gitxabiltzan gitxabiltza n	bagebiltza	gebiltzake gitxabiltzake gitxabiltza n	gebiltzaken gitxabiltzake n gitxabiltza n
Zu	zabiltza	zendebiltza n	bazendebiltza	zendebiltza ke	zendebiltza ken
Zuek	zabiltzate	zendebiltza ten	bazendebiltzate	zendebiltzate ke	zendebiltzate ken
Ayek	dabiltza zabiltzak zabiltza n	zebiltzan zitxabiltzan zitxabiltza n	balebiltza	lebiltzake litxabiltzake litxabiltza n	zebiltzaken zitxabiltzake n zitxabiltza n

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

JUN

Nor

	Oraina	Iragana	Baldintza	Ondorioa oraina	Ondorioa iragana
Ni	n(ij)ua natxiek natxien	nijuan nitxien nitxienan	banijua	nijuake nitxieke nitxienake	nijuaken nitxieken nitxienaken
I	ua ua	ijuan ijuanan	baijua	ijuake ijuanake	ijuaken ijuanaken
Ua	dijua ziek zien	zijuan zitxien zitxienan	balijua	lijuake litxieke litxienake	zijuaken zitxieken zitxienaken
Gu	guazti gatxieztik gatxiezti n	gijuaztin gitxieztin gitxieztiñan	bagijuazti	gijuaztike gitxieztike gitxieztiñake	gijuaztiken gitxieztiken gitxieztiñake n
Zu	zuaz	zenijuazen	bazenijua	zenijuake	zenijuaken
Zuek	zuazte	zenijuazten	bazenijuazte	zenijuazteke	zenijuaztiken
Ayek	dijuazti zieztik zieztin	zijuaztin zitxieztin zitxieztiñan	balijuazti	lijuaztike litxieztike litxieztiñake	zijuaztiken zitxieztiken zitxieztiñake n

JUN

Nor-Nori

	Nei	Iri	Ari	Guri	Zuri	Zuei	Ayei
Ni	---	nijuakik nijuakin	nijuakiyo natxiakiyo k natxiakiyo n	---	nijuakizu	nijuakizue	nijuakiye natxiakiye natxiakiñe
I	ijuakit juanakit	---	ijuakiyo ijuanakiyo	ijuakiguk ijuakigun	---	---	ijuakiye ijuakiñe
Ua	dijuakit zijuakiak zijuakian	dijuakik dijuakin	dijuakiyo zijuakiyok zijuakiyon	dijuakigu zijuakiguk zijuakigu n	dijuakizu	dijuakizue	dijuakiye zijuakiye zijuakiñe
Gu	---	gijuakizk ik gijuakizk in	gijuakizkiy o gatxiakizki yok gatxiakizki yon	---	gijuakizki zu	gijuakizki zue	gijuakizki ye gatxiakizk iye gatxiakizk iñe
Zu	zijuakizki t	---	zijuakizkiy o	zijuakizki gu	---	---	zijuakizkiy e
Zuek	zijuakizki e	---	zijuakizkiy oe	zijuakizki gue	---	---	zijuakizkiy e
Ayek	ijuakizki t zijuakizki ak zijuakizki an	dijuakizk ik dijuakizk in	dijuakizkiy o zijuakizkiy ok zijuakizkiy on	dijuakizki gu zijuakizki guk zijuakizki gun	dijuakizki zu	dijuakizki zue	dijuakizki ye zijuakizkiy e zijuakizki ñe

EAMAN

Nor-Nork

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Ni	---	namaiki k namaiki n	namaiki natxamai kik natxamai kin	---	namaiki zu	namaikiz ue	namaikiye natxamai ye natxamai ñe
I		---	amaiki amaikin	amaiki(g)u amaikiña(g) u	---	---	amaikiye amaikiñe
Ua	damaikit zamaikit zamaikiñ at	damaiki k damaiki n	damaiki zamaikik zamaikin	damaiki(g)u zamaiki(g)u zamaikiña(g) u	damaiki zu	damaikiz ue	damaikiye zamaikiye zamaikiñe
Gu	---	gamaiz kik gamaiz kin	gamaizki gatxamai zkik gatxamai zkin	---	gamaizki zu	gamaizki zue	gamaizkiy e gatxamai kiye gatxamai kiñe
Zu	zamaizki t	---	zamaizki	zamaizki(g) u	---	---	zamaizkiy e
Zue k	zamaizki tet	---	zamaizkit e	zamaizki(g) ue	---	---	zamaizkiy e
Aye k	damaizki t zamaizki t zamaizki ñat	damaiz kik damaiz kin	damaizki zamaizkik zamaizkin	damaizki(g) u zamaizki(g) u zamaizkiña(g) u	damaizk izu	damaizki zue	damaizkiy e zamaizkiy e zamaizkiñ e

EKARRI

Nor-Nork

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Ni	---	nakarkik nakarkin	nakarki natxakarki k natxakarki n	---	nakarkizu	nakarkizu e	nakarkiye natxakarkiy e natxakarkiñ e
I		---	akarki akarkin	akarki(g)u akarkiña(g)u	---	---	akarkiye akarkiñe
Ua	dakarkit zakarkit zakarkiña t	dakarkik dakarkin	dakarki zakarkik zakarkin	dakarki(g)u zakarki(g)u zakarkiña(g) u	dakarkizu	dakarkizu e	dakarkiye zakarkiye zakarkiñe
Gu	---	gakarkiz kik gakarkiz kin	gakarkizki gatxakarki zkik gatxakarki zkin	---	gakarkizk izu	gakarkizki zue	gakarkizkiy e gatxakarkiz kiye gatxakarkiz kiñe
Zu	zakarkizki t	---	zakarkizki	zakarkizki(g) u	---	---	zakarkizkiy e
Zuek	zakarkizki tet	---	zakarkizkit e	zakarkizki(g) ue	---	---	zakarkizkiy e
Ayek	zakarkizki t zakarkizki t zakarkizki ñat	dakarkiz kik dakarkiz kin	dakarkizki zakarkizkik zakarkizki n	dakarkizki(g) u zakarkizki(g) u zakarkizkiña (g)u	dakarkizk izu	dakarkizki zue	dakarkizkiy e zakarkizkiy e zakarkizkiñ e

EUKI

Nor-Nork

	Nik	Ik	Arek	Guk	Zuk	Zuek	Ayek
Ni	---	nauka k nauka n	nauka natxauk ak natxauk an	---	naukaz u	naukazu e	nauke natxauke natxauka ne
I		---	auka aukan	auka(g)u aukana(g) u	---	---	auke aukane
Ua	daukat zaukat zaukan at	dauka k dauka n	dauka zaukak zaukan	dauka(g)u zauka(g)u zaukana(g) u	daukaz u	daukazu e	dauke zauke zaukane
Gu	---	gauzk ak gauzk an	gauzka gatxauz kak gatxauz kan	---	gauzka zu	gauzkaz ue	gauzke gatxauzk e gatxauzk ame
Zu	zauzkat	---	zauzka	zauzka(g) u	---	---	zauzke
Zue k	zauzkat et	---	zauzkat e	zauzka(g) ue	---	---	zauzke
Aye k	dauzkat zauzkat zauzka nat	dauzk ak dauzk an	dauzka zauzkak zauzkan	dauzka(g) u zauzka(g) u zauzkana(g)u	dauzka zu	dauzkaz ue	dauzke zauzke zauzkane

JAKIN

Nor-Nork

	Oraina		Iragana	
	Ua	Ayek	Ua	Ayek
Nik	dakit zakit zakiñat	dakizkit zakizkit zakizkiñat	nekin nitxakin nitxakiñan	nekizkin nitxakizkin nitxakizkiñan
Ik	dakik dakin	dakizkik dakizkin	ekin ekinan	ekizkin ekizkiñan
Arek	daki zakik zakin	dakizki zakizkik zakizkin	zekin zitxakin zitxakiñan	zekizkin zitxakizkin zitxakizkiñan
Guk	daki(g)u zaki(g)u zakiña(g)u	dakizki(g)u zakizki(g)u zakizkiña(g) u	genekin genitxakin genitxakiñan	genekizkin genitxakizkin genitxakizkiña n
Zuk	dakizu	dakizkizu	zenekin	zenekizkin
Zuek	dakizue	dakizkizue	zenekiten	zenekizkiten
Ayek	dakiye zakiye zakiñe	dakizkiye zakizkiye zakizkiñe	zekiyen zitxakiyen zitxakiyenan	zekizkiyen zitxakizkiyen zitxakizkiyena n

4.3. Aditza aztertzeke erabilitako bibliografia berezia:

- ESNAL, P. / ZUBIMENDI, J.R.: *Idazkera-liburua*, 1994
- YRIZAR, P.: *Los dialectos y variedades de la lengua vasca*, Itxaropena, Zarautz, 1981.
- EUSKALTZAINDIA: *Euskal Gramatika, Lehen Urratsak I-2*, Bilbo
- YRIZAR, P.: *Morfología del verbo auxiliar guipuzcoano*, Tomo 1, Euskaltziandia, 1984
- ZUBIRI, Ilari / ZUBIRI, Entzi: *Euskal Gramatika Osoa*, Didaktiker

5. Joskera

5.1. Gaztelaniaren eragina.

Gaztelaniaren eraginez, Lasarte-Oriako euskaran hizkera pobretu eta pixkanaka-pixkanaka estruktura askok jatortasuna galdu eta kanpoko hizkuntzaren eredura moldatzen direla ikus dezakegu. Honen adibide bezala har dezakegu zergatikakoetan gertatzen dena, izan ere **zeatik** juntagailua azaltzen baitzaigu, edo gaztelaniazko zenbait juntagailuren erabilera: **aber** (*a ver*), **asiske** (*así es que*), **eske** (*es que*), **igual**, **b(u)eno**...

5.2. Semantika / joskera loturak

Ondorengo ataletan semantikaren eta joskeraren arteko zenbait lotura azalduko ditugu:

1. Ohitura edo prozesu errepikatua.
2. Prozesuaren jarduera.
3. Inpertsionaltasuna.
4. Erreflexibotasuna.
5. Elkarren artekotasuna.
6. Ahalmena eta ezina.
7. Beharrezana eta nahia.
8. Duda eta ustea.
9. Egoera.

5.2.1. Ohitura edo prozesu errepikatua.

Ohitura edo prozesu errepikatua **-t(z)e(n)** atzizkiaren bidez adierazten da. Gure testigantzetan ez dugu **ohi** partikularen adibiderik topatu:

goizian goiz jeikitze giñan beyak jeiztea
igandero jute gea mezeta

5.2.2. Prozesuaren jarduera.

Prozesuaren jarduera adierazteko modu desberdinak daude:

- **Ibilli** aditzaren bidez (**-t(z)e(n), -etan, -n, -ka...**):
baloyian ibiltze zan
tensiyua artuz ibilli naiz
kasetak bijilatzen ibiltze zan

- **E(g)on** aditzaren bidez:
aspaldin okasiyuan de
ua geldik zeola

- **A(r)i** partikularen bidez:
leno josten asko aitze zian
lanian ai gea

- **Jardun** aditzaren bidez:
soruan jardute giñan
izketan jardute'ia

5.2.3. Inpertsionaltasuna.

Hirugarren pertsonako aditz laguntzaile intrantsitiboaren bidez eta zenbait kasutan bigarren pertsonaren bidez adierazten da inpertsionaltasuna:

meza bat utseitten bazu...
eurra txikitu biartzan suba in nai bazan
nunbattetik bizi biarko'a ba!
pezta bat osatze bazan, ua geyo

5.2.4. Erreflexibotasuna

Erreflexibotasuna (**norbean**) **buruba** egituraren bidez adierazten da:

nee burubai esan niyon

5.2.5. Elkarren artekotasuna.

Elkarren arteko erlazioa **bata/bestia** bikotearen bidez eta **alkar** hitzaren bidez adierazten da:

**bata bestian gañian jartze'a
eunero alkarrekin izate giñan**

5.2.6. Ahalmena eta ezina.

Ahalmena eta ezintasuna potentzialaren bidez eta **ezin** eta **al** partikulen bidez adierazten da:

**miñak ez tin txantxik, ezin diñat aguantatu
gustoa ibiltzia baño pesta obia ezin leike izan
altzan bezela itte gendun
al gendun tokia jute giñan**

5.2.7. Beharra eta nahia

Beharra eta nahia **biar/bier** eta **nai** hitzen bidez adierazten dira:

**baatzan atxurrian ai biar zan
noaatte kanpoa jun biarra zun
ne lixta biartzun
au itxuratzeko dirubak bat in bierko'u
zortzitako jun biar izate'ue
ordun umiai nai zan itte ziyen
oain nai dan klase guziya ikuste'a
nai luke!
ez gendun nai izaten
jun nai zunak, gabeko eskolak ordun'e bazian
eztia oik nai orduako pasatzen
nai bezela bizi'ia**

Aipatzekoa da **biar / bier** hitzak oso kontrakzio handiak jasaten dituela orainaldiko adizkietan:

**joan behar dut → jun biet
joan behar dute → jun biaue
esan behar diot → esan bieyot**

5.2.8. Duda eta ustea.

Duda eta ustea **ote** eta **emen / omen** partikulen bidez adierazten da.

Ba ote?

Nun ote do?

zerbatte asi ote'idan, zebatte billatu ote uen?

zerbikalak'e mareuak emate omen dittu ta

Zubitarrak Usurbiltarrakiñ omen tzian

Usurbil partian zirrinda'at arrapatze emen du

5.2.9. Goputzeko egoera.

Gorputzeko egoerak (gosea, egarria, logura...) adierazteko, **goseak** (**akabatzen**) **egon** moduko egiturak erabiltzen dira:

gosiak altzaude?

loaliak puskatzen neon

pozak etorri giñan

5.2.10. Galdegaia / mintzagaia.

Galdegaia, lehendik ezagutzen ez dugun informazio berria dakarren atalari deitzen diogu, eta informazio berri hau perpaus osoa nahiz perpauseko atal bat izan daiteke. Mintzagaia, berriz, aurretik ezagutzen duguna errepikatzen duen atala izango da eta perpaus-hasieran kokatu ohi dugu. Galdegaia perpauseko atal bat denean, atal hori aditzaren aurre-aurrean jarri ohi da eta bien artean etenik egin gabe ahoskatzen da:

Gue paperak Donostiko juzgadun de

Nee gizon difuntuba're Zubitakua zan

Galdegaia aditza bera baldin bada, **(eg)in** aditza tarteratzen da laguntzaile gisa:

itzein in biar det

jun in da

Galdegaia baietza denean, aditza esaldi-hasieran edo eten baten ondoren jartzen da eta azentuarekin eta intonazioarekin markatzen da. Aditz trinkoen kasuan, hasieran **ba-** aurrizkia eranstean zaio:

etorri (d)a gu(r)e atta
ba(d)ijua zu(r)e semia

5.3. Perpaus koordinatuak

Atal honetan mota desberdineko perpaus koordinatuak nola eratzen diren azalduko dugu.

5.3.1. Emendiozkoak

Juntagailuak: **ta/da, (er)e/re, baita, ezta**. Koordinatuen barne gehien erabilitako juntagailua dugu hau. Adibidez:

**leengo datuak bazittuen da ospitalian artu niñuen
gerra sortu ta granadakin puskatu zuen dana
nee gizon difuntuba're Zubitakua zan
nik'e banekin oi
baita zuk'e
ezta zuk'e**

5.3.2. Hautakariak

Juntagailuak: **(ed)o, e(d)ota, ala**. Gure testigantzetan ez dugu **ala** juntagialuaren kasurik topatu. Adibidez:

**ayek'e bi aizpa o iru zian
apaizak eo besten batek esan dit**

5.3.3. Aurkariak

Juntagailuak: **baño, berriz, biarrian, bestela, ostera, ordia, gabe**

Adibidez:

**len emen tzan Eizagirre gue apellidua baño...
...auzkuak baño arek...
...baño geatu nitzan...
...baño areatikan aparte...
Pasiak aztu itteiala baño...**

5.4. Menpeko perpausak: subordinatuak

5.4.1. Konpletiboak

Menpeko esaldi konpletiboak eratzeko atzizkiak: **-la, -n, -nik, -lakuan, -tzeko**.

**attona difuntubak esate zun gue lengo apelliduba Eizagirre zala
eztakit beste alkateik izan ote (d)an ainbeste lan in dunikan
arek ez ierri ausita zeonik, etzun uste ausi nunik
zer da ta naiko uda izango zalakuan etorri giñan ba pozak
amai esan bieyozu itzeiñ in biar detela ta etortzeko neana**

5.4.2. Zehar-galderazkoak

Atzizkia: **-n**

**attak esan dit ia etorri neiken
Eztakit nik noiz ezautu nun nik turroya jatia
Eta ba al dakizu noiz ateatze'ittuen ganauk?**

5.4.3. Baldintzazkoak

Atzizkiak: **baldin / barin / balin...ba-, ezke(r)o**. Adibideak:

**geyo jakingo bagiñuke obe
atxurra brilluakin eongo ba(d)a, aittu in bieu
pulmoniya barin ba (d)u akabo!
aste erdin jayik balin bazan, obeto aprobetxatze genun
esniakin eosi ezkeo askoz errexaua (d)a artzen**

5.4.4. Helburuzkoak

Subjuntiboaz gain, honako atzizki hauek erabiltzen dira: **-tzeko, -tze(r)a, -tze(ag)atik**. Adibidez:

**kontribuziyua paatzea Donostia jun in biar izate'ue
eskuba sartu zun aur-launa kentzeko
esnia jartze niyon artzeko ta esnia ez eateatik ixkintxo in
ua ikusteatik jun nitzan**

5.4.5. Erlatibozkoak

Erlatibozko perpausak **-n** atzizkiarekin eratzen dira. Adibidez:

**bi aizpa zarrenak eta oain Usurbillen bizi (d)an ua, irurak giñan
Lasarte etorri'an batian
gue semia ta bizi (d)ian Txurruka kalian, or sartze zan estazyua
jun dan febreruan oitabatian
Iguaran da bizi'idan tokiyoixe**

5.4.6. Partizipiozkoak

Mota honetakoak partizipioari **-tako** atzizkiarekin edota zuzenean deklinabide-marka erantsiz eratzen dira:

**Lizarra apaiza bizittutako etxia
Oriyan upelatei aundiya zan, pintatutako upelakin**

5.4.7. Zergatikakoak

Atzizkiak: **-lako, bai-, -ta/-da/-la ta**. Azizki hauetaz gain **zeatik** partikula ere erabili ohi dute, noizik eta behin, gatzelaniaren eraginez edo. Adibideak:

**ni klinikatik etortzeko neolako eniñuen eaman
oaiñ apenas lanik itte (d)uen kanpoako mojak, zartu (d)ia ta
Miel Anjel bea're parterua baita!
gañontzian dana kotrabandua baizeon
lentxio jun da, bazkaltzea bialdu biar dula ta
zeoze pasa zan kalentura bajatzeko, zeatik etsik ementzeuden ateako
enitzala**

5.4.8. Denborazkoak

Denborazko perpausak adierazteko partikulak eta atzizkiak: **aurretik, baño len, orduko, arte(r)año, -ne(r)ako, -nian, bakoitzian, guztitan, bitartian, -netik, -neko, ta ge(r)o, ezke(r)o, -la, ala, berritan, alik eta...arte**. Guztien artean erabilienak **-nian** atzizkia eta **gero** partikula dira. Adibideak:

**ezkondu baño leno jun nitzan bixitatzea
jayo orduko asi zian familiarrak, kotxian zeola
bertako jendia asi arte libre gendekan jutia
jate deun arte biziko gea**

**beotzen aste zianian aik miñak!
bestiak ezin tzuenian jute nitzan Donostia esneta
Lasarten bizittu zian etxeko obrak in bitartian
kalentura nakan bitartian ez ematen janik
irakiñazi ta geo toalla aundi'atekin tapatu**

5.4.9. Moduzkoak

Partikulak eta atzizkiak: **bezela, ba...bezela, modun, antze(r)a, -la, -nez, gabe, eziñik, -ta.** Adibideak:

**leno Antiguoa juten zian bezela oañ or bertan
Gabonetan'e bai, tokatze zan bezela
oaiñ eozin frantsesekin itte't moldatzeko moun
markapasua operatzen ai diala infartuak eman
batak bestiai esanez
beko suan bueltak eman ez tanboliñian
eztakit zenbat denboan artugabe eondu naiz
zutik eon eziñik
opeatuta ibiliya naiz**

5.4.10. Kontzesiboak

Partikulak eta atzizkiak: **naizta, ba-/ta/-la...(e)re, -agatik, ezkerore.** Adibideak:

**oaiñ emen itte ezpaa're, etortze'a
ondona izate zala're, ordun gaixki**

5.4.11. Konparaziozkoak

Partikulak eta atzizkiak: **-n baño...-a(g)o, -n bezin, zenbat eta...ago ordun da...ago.**

5.4.12. Harridurazkoak

Harridura modu askotara ager daiteke: intonazioaren bidez, galde-hitzen bidez, erakusleen bidez... Adibideak:

**oixe!
ezta loik'e!**

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

aik algarak bota zizkian!
Jesus, aik egarrrik!
ene!
pulmoniya barin ba'u akabo!
eztaka eskapuik!
oaindik alako seterroik!
auxe komeriya!
amar senire bizittu geo!
ara, ama baator!
etzan oñetakoik eta!
bai biar'e!
oi mixeriya!
majiñat kafe tostatu (d)et!
aik kafe usayak eote zian!
zenbaitten bixta izan banu, la putria!
ara aspiradora emen!
difentzi earra!
Jesus, Maria ta Jose!
goatuko ez naiz ba!
nai luke!
ara umiak biurrik badian o eztian!
oixe gozua jungo zala!
berriz ez geo jun olako lanik ittea e!
gizajua jun da ba!
aik'e bazian denboak!
zenbat pasa bier dan!
kamioiyak ta ainbesteko kargak puskatuko eztue ba!
nik ikusi berriya'et, ta ene!
aze pasua!
kotxeik eta pasatzeik ez!
aze rekorridua!
zeiñ baño zeñ earro, txitxiyakin da!
aik jantzik ta oik gauzak, ordun e distingitze zian!
dotore asko!
in tzian inpresiyo bat!
ala Jainkua!
bai ala ustet!
egiya (d)a oi!
aixa!
biarko!
jun biarko!
andik aurea nulo!
aik erretolikak!
olakoxe komerik!
ara berriz, aizue!
ene, ua faltatu be gue etxian!
gizajua jun da ba!
geo're zenbateañokua azi ezta!

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

**alajainkua!
ara berriz, aizue!
mundu zar au!
alde iak!
alkarrekin ibiltze giñan, alkarrekin ibiltze giñanez!
ixildu'be aiko'en!
bosteterdik baño leno etxetik atea ta martxa!
dana jaten giñun da kitto!
muturrak austeko're!
oi den marka oi!
nik alare miñ!**

6. Ezizenak

Juan Garmendia Cortadi “Zeleta”k *Aurtzaroko oroipenak (recuerdos de infancia)* Lasarte lanean Lasarte-Oriako hainbat ezizen aipatzen dituela ikusi ondoren, Lasarte-Oriako ezizenen bildumatxo bat egiteari ekin genion. Bagenekien, ordea, zeregin delikatua izango zela, jendeari ez baitzaio gustatzen beren edo familiakoen ezizenak argitara ematea.

Lanari heldu eta oztopoak ezagutu genituen: batetik jendeari ez zaizkio edozein testuingurutan ezizenak ateratzen, beren inguruko jendearekin baizik. Halere, lortu genuen, zenbait kasutan, ezizenak botatzen hastea. Baina kontatzen zituzten neurrian beldurtu egiten ziren, ez zuten inor haserrearazi nahi eta inon ez argitaratzeko eskatzen ziguten. Bestalde, “*hau ez grabatu*” eta antzekoak eguneroko bilakatu ziren.

Beraz, gure asmo xumea hankamotz geratu zen eta gaur egungo zenbait ezizen bildu eta sailkatu besterik ez dugu egin. Inor mindu gabe, ahoz ahoz gorde dena idatziz jartzea beste asmorik ez dugu izan.

Hona hemen, Lasarte-Oriako ezizenen lagin bat:

1. Sorlekuari, jatorriari edo bizilekuaren erreferentzia egiten dieten ezizenak:

- Rusa/rusua
- Atutxa
- Tranpazulota
- Amalabide
- Labakanekuak
- Pangorri
- Errekartutxo
- Aitona Mutriku
- Amona kanikas
- Rioja
- Muatz
- Baxaundi
- Txartel
- Ataundarra
- Gallegua
- Bixkai
- Txurtxil
- Goyerri
- Berri
- Etxetxo
- Kaxkarro
- Pepene

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- **Indianone**
- **Juanito Attaun**

2. Gorputzeko berezitasun baten araberako ezizena:

- **Motza**
- **Txikiya**
- **Kokotz**
- **Konkor**
- **Koskor**
- **Txato**
- **Aundiya**
- **Okerra**
- **Ero aundiya**
- **Katuarraiya**
- **Beltza**
- **Kaskabeltza**
- **Zerri**
- **Ortza bakarra**
- **Izena+txikiya**
- **Gorriya**
- **Lau t'erdi**
- **Mutur beltza**
- **Beltxa**
- **Kaxkazuri**
- **Luxia**
- **Txerrimutur**
- **Burugorri**
- **Buruzuri**
- **Exkerra**
- **Amona** (gizonezkoa)

3. Jokaeraren edo izaeraren araberako ezizenak:

- **Krixto**
- **Jesukrixto**
- **Amabirjiña**
- **Pako Astua**
- **Aireplanua**
- **Erbiya**
- **Xautx**
- **Kaamelus**
- **Bokaillos**
- **Zorro**
- **Xatorra**

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- Saltsas
- Katuba
- Tonto
- Judas
- Franko
- Akerra
- Erodes
- Artzaiya
- Idiya
- Mandua
- Txintxua
- Txulua
- Ijitua
- Xomorrua
- Trikuba
- “Niña de oro”

4. Bestelakoak:

- Pirula
- Kelepiton
- Xela
- Kirrimarra
- Zapatero
- Europa
- Potro
- Xardiña
- Kotxetxin
- Piloto
- Muskarra
- Kanaiyua
- Amona kanikas
- Azaburuba
- Ixtingorra
- Txistorritas
- Zeleta
- Axal
- Koxkote/koxkote zarra
- Lekion
- Kolon
- Kattanero
- Pintore
- Langa
- Tranbia
- Xarpa
- Pitas
- Talo

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- Txungo
- Zaldi beltza
- Sarjento Palankillas

7. Esamoldeak, esapide bereziak

Ahozko hizkuntzaren ezugarri berezietakoak ditugu esaera zahar eta esamoldeak, eta agian bi atal hauek azterketa berezia beharko lukete Lasarte-Oriako ingurunean zeintzuk erabiltzen diren ikusteko. Dena den, oraingoan gure transkribaketetan agertu zaizkigun esamoldeak zerrendatzera mugatuko gara.

Parentesi artean agertzen dena geure azalpena da eta letra etzanez idatzia dagoena transkribaketan agertutako adibidea da.

Dena den, esamolde edo esapideak azaldu aurretik esamolde hauen izaera azaldu nahi dugu, mota desberdineko bilketa egin baitugu:

1. Nahiko galtzorian dauden esapideak, gutxitan entzuten direnak eta sarritan jende helduari soilik entzuten zaizkionak, sarritan esaeratzat har ditzakegunak.
2. Esapide ezagunak izan arren esanahi edo adiera arrotza, berezia dutenak.
3. Arruntak eta ezagunak izan arren, inguru honetan erabiltzen direla gogoratzeko bildu ditugunak.

(1) **A(d)itze(r)a izan** (entzun, ezaguna izan): *aitzea banittun gibel belar oik baño proatu beñez*

(3) **Aidanian** (dirudienez): *ua re aidanian etzebillen urruti...*

(3) **Aixa** (erraz, zailtasunik gabe): *aixa muite giñun guk trastiak garai artan.*

(3) **Alde bate(r)a ta beste(r)a** (toki batera eta bestera) *klinikan zaudenian baakizu etxeak alde batea ta bestea ibilli biar izate ue.*

(3) **Alde aundiya izan** (desberdintasun handia izan): *belarrak mou batea jarri eo ez alde aundiya u.*

(3) **Ale(g)iñak jo** (ahal den guztia egin): *urte aitan familiya aurea ateatzeko aleiñak jo in biar tzian*

(3) **Algarak** (barreak): *botikai gustua artu niyonian aik algarak bota zittun mojak, mikatz, mikatza zeon....*

(1) **Alkar mattiak** (lagun minak): *oik biyak aspalditik oso alkar mattiak dia*

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- (1) **Amatzakua** (ama ordekoa): *bea etzan basarri artakua ta emakumi oi zun amatzakua*
- (3) **Amistadia izan** (adiskide izan): *orrek izane mundu guztiyakin **amistadia** baita...*
- (3) **An ere zakurrak anka utsik** (beste lekuetan ere egoera berdintsuan): *Ameriketan ere **zakurrak anka utsik**.*
- (3) **Ankaz aurre(r)a jun** (erori eta hil) *koartoko lanak itten ai nitzan da, an jun nitzan **ankaz aurrea**.*
- (1) **Anparuan** (babesean): *gabonetan an juntatze giñan mayan ingurun danan **anparuan**.*
- (1) **Armonin asi, ibilli** (erritan): *etxera jun danian asi zaizka **armonin**.*
- (1) **Atian txokuan** (atearen ondoan): *geo suiya etorri zan da **atian txokuan** jarri zun.*
- (2) **Atxurra brilluakin e(g)on** (atxurrarekin lan asko egin): ***atxurra brilluakin** eongo baa lan asko in biarra do.*
- (3) **Auntza ta onuntza** (alde batera eta bestera): *festetan jendia ibiltze zan **auntza ta onuntza**.*
- (2) **Aurre(r)atuba euki** (eskolan ongi ikasia eduki): *orren alabak **aurreatuba** aka alemana.*
- (3) **Auzkaldian** (beste puntan): ***auzkaldian** utzi nun trapuba ta ezin arrapatu*
- (3) **Azpitik zerbait eman** (propina eman): *ez gendun asko iraazten baño **azpitik** e zerbait emate ziuen da...*
- (1) **Aztarrika pranko in** (makina bat lan egin): *gerra denboan basarrin **aztarrika pranko in**.*
- (3) **Bakandu** (gutxitu): *ain familin e pilla earra bazian baño **bakandu** dia earki.*
- (1) **Be(r)e eriyuan** (hil zorian): *sarjentuak e bildurrez **bee eriyuan** aldein in tzun*
- (1) **Be(r)e denbo(r)a** (behar duen denbora): *Orrek sendatzeko re **bee denboa bieu**.*

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- (1) **Be(r)je inbiarrak in** (komuneko beharrak egin): *be inbiarrak in da geo jun tzan bide ertzea bizikleta artzea ta...*
- (3) **Be(r)ekixa** (bere kabuz): *baakizu eziña beekixa etortzea bate abixatu be.*
- (2) **Begi(r)ik ez itxi** (lorik ez egin): *klinikan neonian enun begiik ixten, aik miñak!*
- (1) **Begik ate(r)atzen** (besteen inbidiatan, haiei begira): *Brunetekuak Zubita juten zianian, airi beira danak begik ateatzen, ze erropa zezken beira.*
- (3) **Beria (eg)in** (nahi duena egin): *arek beria in tzun azkenian da aguantatu in biar bestiak.*
- (3) **Beriartan** (zegoen bezala): *likidu arekin in tzien da geo beriartan utzi zien begiya*
- (1) **Berritsuke(ri)yak** (berriketa-kontuak): *ae, ai al da gue berritsukeyak kontatzen?*
- (1) **Berrizko se(g)ira jarri** (aurrekoa bukatu aurretik beste zerbait landatu): *aurrena berrizko seira jarri baatzan.*
- (3) **Bertan ge(r)atu** (hil): *gue anaya biyotzetik operatzea eaman tzuen eta bertan geatu zan*
- (3) **Bertatik berta(r)a** (gertu): *lana're bertatik bertaa eukitzia gauza aundiya da....*
- (3) **Bertatik berta(r)a** (gertu): *bertatik bertaa daude beintzat eta ezta ortañokua*
- (3) **Bixtak laundu** (bista ona izan): *nei eskola asko gustatzen zitzaian baño bixtak laundu izan balia...*
- (3) **Buelta batzuk (eg)iña izan** (dexente ibilitakoa izan): *aik e mendia eurreta buelta atzuk iñak izango zian.*
- (2) **Bueltan** (inguruan): *beatzi meiku nazkan oyan bueltan.*
- (3) **Buleketan / arkumexurretan** (jokuak): *Zertan jostatze giñan? buleketan da arkumexurretan da olakoxe jostaketetan.*
- (3) **Buru(r)atu** (burura etorri): *olako idea txarrak bai orri buruatu!*

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- (2) **Dekla(r)atu** (egia esan): *gue alabak berriz meikuabai etzizon **deklaatu** belarrak eman tzizkiala...*
- (1) **Dekla(r)aziyuak e(g)in** (leku batean edo norbaiti zerbait esan): *an iñ izango zittun bee **deklaaziyuak** ta...*
- (3) **Denbo(r)a bateko** (garai bateko): ***denboa (b)ateko** kontuk dia oik, oaiñ ezto olakoik.*
- (1) **Desapiyua** (mehatxua): *gerra bukatu ta frenteako **desapiyua** izan gendun seittun.*
- (1) **Desapiyua** (jotzeko keinua, apusturako keinua): *bestiak indako **desapiyuakin** etzan ikeatu, aurre in tziyon.*
- (2) **E(r)antsi** (mozkortu, erasan): *saarduak e asko ean ezkeo **eantsi itteu**.*
- (3) **Edade bat izan** (adin berekoak izan): *orren amak eta nik **edade at deu***
- (2) **Edadiak ekarri** (urteekin batera etorri): *alperrik da, oi **edadiak beak ekartzeu**.*
- (3) **(Eg)iñala guziin** (ahalegin guztiz): *altxatzen sayatu nitzan **iñala guziin** baño alperrik*
- (3) **(Eg)inbiarra izan** (zerbait egiteko beharra izan): *baakizu ordun e zeoze banun **inbiarra** goyen da...*
- (3) **E(g)undoko pilla** (asko, ikaragarri): *lantokin famili artako **eundoko jende pilla** sartu zian*
- (1) **Enpliatu** (lan egin): *kaja aorrosen **enpliatze a**; famili guztiko danak or **enpliatze** zian*
- (1) **Eriyuan e(g)on** (minez, erdi hilik egon): *anka ebaki, baño bee **eriyuan** alde in tzun.*
- (1) **Ero(r)iya in** (erori): *Jesus! oi **eroiya in nun**...*
- (3) **Erotu ez beste guztik (eg)in** (ia erotu beharrean ibili): *garai artan **erotu ez beste guztik iña** izango zittun lanian...*
- (2) **Erreti(r)atu** (desagertu): *kalentura **erretiatu** zitzaianian ordun gosetu.*

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- (1) **Erretira** (etxera joatea, alde egitea): *ordun, emakumia, erretiran etzian oain bezelakuak izaten...*
- (1) **Erretolika** (haserraldiko hitz-jarioa): *ordun beandu etorri ezkeo aik erretolikak izate giñun etxian*
- (3) **Errezelua izan** (ustea izan): *e no seuru baño errezelua akat oi Andoañea ezkondu zala.*
- (3) **Erropa zarta-zarta garbitu** (erropari kolpeak eman garbitzeko garaian): *erropa koelan sartu ta zarta-zarta garbitze gendun.*
- (3) **Eskapa(da) in** (arriskua igaro): *gue alabak eskapa galanta in tzun errekan, itto etzanian!*
- (2) **Eskola aundikua ez izan** (asko ez ikasi, eskolara asko ez joan): *eskola aundikua ez ta bestiei launtzen aittu biar.*
- (2) **Eskuk libratu** (eskuetatik lana kendu): *koñatak e umiak zeuzkan da baakizu beti eskuk libratzen.*
- (2) **Eskuk libratu** (zerbaiten ardura utzi): *gue nausiyak e zeoze gaizki ateatze zanian azkar libratze zittun eskuk.*
- (3) **Esne partitzia** (esnea etxez-etxe banatzea): *Esne partitzea jute zan goizian goiz astua ta marmitak artuta.*
- (3) **Esneta(ra)** (esnearen bila): *gue etxian esne naikoik eon ez ta Larrekotxea jute giñan esneta marmita artu ta.*
- (3) **Esnia altxa** (esneak gora egin): *beotzen kazo atian jarri ta esnia altxa ittea*
- (3) **Espe(r)atu** (espero izan): *garai artan espeatze gendun gauzak konpontzea baño etzan ola izan da...*
- (3) **Estropazu in** (zerbaiten kontra jo, behaztopa egin): *pasillun zeon aspiradora enun ikusi ta estropazu in det arekin da...*
- (3) **Etxe(r)atu** (etxe aldera abiatu, etxera joan): *goizian goiz laneako jeki biar baldin bazan, beandutu be etxeatu in biar!*
- (3) **Etxia pasa** (etxea garbitu): *nik eunero etxia pasatzet deskantsuk iñez*

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- (1) **Ezaguera izan** (ezaugutu, ezaguna izan): *gibel-belarran ezaueraik ba al dezu?*
- (2) **Fallatu** (hil): *oain dala bi urte senire atek fallatu ziun, gaztenak gañea.*
- (3) **Fameliya izan** (haurra izan): *fameliya izan nunian konplikaziyo aundik izan nittun.*
- (3) **Famili(ri)k ez izan** (seme-alabarik ez izan): *familik etzuen da illobantzako izate zuen zaken dana*
- (3) **Fedia izan** (esperantza izan): *gue etxequak e belarrai badiye fedia*
- (3) **Gaizki esaka a(r)ittu** (besteaz gaizki hit zegin): *batzuk izateia, beti guizki esaka aittu biar izateuen oitakuak...*
- (3) **Gazte(r)ik jun** (gazterik hil): *ua re jun da ba gazte askoik...*
- (2) **Gertatu** (egon): *San Pedro eunian an gertatu giñan*
- (3) **Go(g)otik** (asko): *Arsuagatarrak Lasarten jauntxuak zian, diruba gootik zuen da.*
- (3) **Gozua jarri** (haserretu): *ua re gozua jarriko zan diru guztik galduta...*
- (3) **Istimatuba izan** (estimazioa izan): *Gue etxian arroz esnia istimatuba izate zan da oañ e...*
- (2) **Itsasun ge(r)atu** (itsasoan hil): *Oin illobak itsasun dia geatuk arrantza jun da*
- (1) **Ittule(r)ako mutilla** (idi aurrean ibiltzeko): *ittuleako mutilla biar izate zuen da an jute giñan gu...*
- (1) **Ittulian ibilli** (idien aurretik joateko mutila): *guk pesta gutxi, gu an ibiltze giñan ittulian da.*
- (1) **Ixkintxo in** (bartzarka-bartzarka alde egin): *semiai beti kafesnia jartze niyon baño arek al tzun guztitan ixkintxo itte zian*
- (3) **Ja** (jo, kolpatu): *Irristatu nitzan da ja nun tiestua ta...*
- (3) **Jakiña(re)n gañian jarri** (aldez aurretik jakinarazi): *esan niyon koñatai jakiñan gañian jartzeko ta gero nai zuna itteko...*

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- (2) **Jarri** (ohitu): *eozer ta re pertsona **jarri** ittea*
- (3) **Jende aundiya** (jende garrantzitsua, aberatsa): *Hipodromoa, zaldi karrereta **jende aundiya** etortze zan kotxe ta guzti*
- (3) **Jo ta aka(ba)tu** (kolpez hil): *attak **jo ta akatuko** zula esan tziyon.*
- (3) **Jo ta txikitu** (dena puskatu): *alemanak dana **jo ta txikitu** in tzuen.*
- (3) **Jo bate(r)a ta jo beste(r)a** (alde batera eta bestera): ***jo batea ta jo bestea** ta eztetela billatuko.*
- (1) **Jorna(d)a** (moskorraldia): *ordun e jendiak festetan **jornaa** earrak arrapatze zittun.*
- (3) **Juerga(ra)ko e(g)on** (festarako gogoarekin egon): *gaztia beti **juergako eote a baño gue** edadian...*
- (3) **Juna e(g)on** (buruak huts egiten hasia egon): *ua re ziara **juna emen do, gaxua!***
- (1) **Kantoriak** (kantariak): *gabonetan da **kantoriak** etortze zian gue etxea.*
- (3) **Kara** (aurpegia, erreakzioa): *gau guztiya parrandan pasa ondoren, anaya bializun etxea, ia etxeak ze **kara** jartze zuen.*
- (2) **Kargapian bizi** (karga edo lan handiz bizi): *gu ezkea zuek bezela azitakuak, gu **kargapian bizittuk** gea*
- (1) **Karriatu** (ekarri, garraiatu): *geok **karriatzen gendun** ura erropa re garbitzeko*
- (2) **Kartutxuak erre** (kartutxoak gastatu) *akatuko et ba kartutxo guztiyoik **erretzeako.***
- (3) **Komerik** (istiluak): *partua konplikatu zitzaian da geo **komerik!***
- (3) **Komerik izan** (istiluak edo gorabeherak izan): *gaztiak juergako gogua izateu beti ta ordun e **komerik izate zian...***
- (1) **Kontuk ate(r)a** (pentsatu, kalkulatu): *mezetatik etortze zan anayan zapatak jantzita jute nitzan geo ni, ortik **kontuk atea***
- (3) **Kontuk esan** (kontu-kontari egon): *an aitze giñan danak tertulin, **kontuk esaten...***

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- (3) **Koxkor** (txiki): *Asto **koxkor** bat bagendun guk.*
- (1) **Kuartilla e(g)on** (gordeketan paretaren kontra zenbatzen egon): ***kuartilla zein tzeon** ikusi nunian an atea nitzan korrika...*
- (3) **Kurruxika** (garrasika): ***kurruxika** asi zian txakurkumiak ta nik ne artian, nun ote do ama...*
- (2) **La(g)unik andi(e)na** (lagunik onena, minena): *ne **launik aundinak** in tzian oi...*
- (3) **Lan puska bat in** (lan asko egin): *Baserrin **lan puska at** indakuak gea gu.*
- (1) **Lante(g)iya** (lana): *etxeko lanak utzi ta beste **lanteira** jute giñan*
- (3) **Lengusu propiyua** (odoleko lehengusua): *ezautze al dezu? Oi ne **lengusu propiyua** a.*
- (1) **Leyo-zulotik be(g)ira** (lehiotik begira): *an eote zan gau ta eun **leyo-zulotik beira**.*
- (2) **Likiduakin iñ** (likido batekin igurtzi): *Alamandea eaman niñuen da **likiduakin in** tzien...*
- (2) **Lota(r)a jun** (hil): *andik eun gutxita jakin nun ua **lotaa jun** tzala*
- (2) **Lua etorri** (logaletu): *nik berriz ezin aguantatu **lua etortze** zitzaian da...*
- (1) **Lur e(g)oskorra** (lur zaila): *an laneako **lur eoskorra** zeola ta beste lekun batea jun biar*
- (3) **Majiña bat jun da etorri in** (joan-etorri asko egin, buelta asko eman): ***Majiña at jun da etorri iñak** gea Donostia.*
- (1) **Makiña bat otzbero pasatakua** (neguan eta udan, eguraldi onarekin eta txarrarekin lanean aritutakoa): *nee gizona **makiña at otzbero pasatakua** a Antiguako bidian.*
- (2) **Marruba** (zarata): *gue etxetik aitze zian kotxian **marrubak**...*
- (1) **Mattia** (zalea): *ni enaiz beñe **elur-mattia** izan, kontrakua...*
- (1) **Me(r)indatzeko izenian artu** (meriendatzeko aitzakiatzat hartu): ***meindatzeko izenian artze** zuen saardoteiya Brunetarrak ta an jute zian*

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- (1) **Mella (eg)in** (eragina izan): *bestiak goizeko orduboitán jekitzen ikustiak **mella itteit***
- (2) **Mimo pixkat artuta euki** (pixkat mimatuta egon): *gue umiak e **mimo pixkat artuta eukiko zun da...***
- (3) **Muiñ in** (musu eman): *gue etxian, etxeko gaztenak zarrenai **muiñ itte** ziyon*
- (1) **Muturrak ausi** (aurpegian min hartu): *kendu zazu oi ortik, **muturrak austeko re!***
- (1) **Neurriya artu** (tamaina hartu): *saarduai re **neurriya artu** biar bestela baakizu.*
- (1) **Nunbattetik jan** (zerbaitetik bizi): *fabrikak iriki? Urrunguak e **nunbattetik jan** bierkoue aizu!*
- (2) **Odol txarrak ti(r)atu** (gorputzeko gauza txarrak bota): *belarrak gorputzeko **odol txarrak tiatze ittula.***
- (3) **Oinbeste(r)añõ** (horrenbeste) *nik **oinbesteañõ** eztakit baño ala emen da.*
- (3) **Oñazia asi** (mindu): *elurretan bai gustoa baño **oñazia aste zanian** eskutan amonak berotze zizkiun.*
- (1) **O(r)ain denbo(r)a gutxi** (orain dela gutxi): *oik ezkonberrik dia, **oain denboa gutxi** ezkondata*
- (1) **O(r)aindik o(r)ain** (orain dela gutxi): ***oaindik oain** ikusi nun nik emakumi oi kalian*
- (3) **Parrokiya** (bezeria): *plazako taberna orrek **parroki** obia zun...*
- (2) **Pausuan-pausuan ibilli** (poliki poliki ibili): *ua re ni bezelaxe kaderatik gaizki dabil da **pausuan-pausuan ibiltzea.***
- (3) **Politta** (nahiko ona): *San Pedrotan da bertsolari **polittak** izate zian Lasarten.*
- (1) **Prepa(r)aziyuak in** (besteentzako zerbait prestatu): *Kaja aorrosen besteentzako **prepaaziyuak** itten lan itteu.*
- (1) **Propinak** (jipoia): *etxea beandu jun ezkeo laxte ziñun **propinak...***
- (3) **Sasoyan il** (gazterik hil): ***sasoyan** illa izan bier tzun arek.*

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- (3) **Seko** (zeharo): *residentzitik **seko** aulduba etorri nitzan, ankan gañian eon eziñik.*
- (1) **Seterrua** (sufrimendua): *dana pasmatuba neon, olako **seterroik!***
- (1) **Tarean lan in** (a destajo, egoera txarrean lan egin): *garai artan fabrikan **tarean lan in** biar izate zan.*
- (1) **Txori mukiya izan** (garrantzirik/fundamenturik gabeko pertsonatzat edo gauzatzat hartzea): *ni zure atzetik zure billa, azkenean billatu zattut bai, **ze uste zenun txori-mukiya nitzala?***
- (2) **Ume pian bizi** (ume asko izan): *gu **umepian bizittuk** gea, illoba oik danak nik azik dia beintzat eta*
- (3) **Urriak eztue barkatzen** (urteak joan ahala zahartu egiten garela): *baakizu **urriak eztue barkatzen** da ezin dia gauza oik iñ*
- (2) **Zaildu** (sendotu, gogortu): *gu beti oñez ibiltze giñan da oñak **zaildu.***
- (1) **Zakur andiya** (garai bateko txanpona): *garai artan sei **zakur andiatik** jute giñan Donostia esne saltzea*
- (2) **Zarren leziyuak** (zaharren aholkuak): *gaur egungo gaztiak eztittuzue **zarren leziyuak** goguan artzen baño....*
- (2) **Zarrenai eldu** (zaharrenengana joan lanean laguntzeko): *etxian, baakizu, zarrenai **eltze ziyen** laneako, ta zarrena ni nitzan da...*
- (3) **Zein baño zein** (konparaketa): *emakumiak an etortze zian **zein baño zeñ** earro, txitxikiñ da, ez oaiñ bezela...*
- (2) **Zenbate(r)añokua azi** (oso haundia egin): *gue astua **zenbateaiñokua azi** ez ta baakizu...*
- (1) **Ze(r)ak dantzatu** (urduri edo nerbioso jarri): *Kafiak **zeak dantzatu** ta etxea jun nai ez.*
- (1) **Zerkausiya** (azoka): *jeneralian launbatetan izate zan **zerkausiya** ta inguruko basarritarrak etortze zian.*

8. Lexiko berezia

Bideoz edo zintaz bildu ditugun transkribaketetatik lexiko bereizgarriena biltzen saiatu gara. Zenbaitetan hemen agertzen diren formak ez dira bereziegiak, gaur egun ere sarri erabiltzen baitira, eta horrexegatik bildu ditugu, hain zuzen ere erabilera horiek berriak ez direla ikusteko. Sarritan gaztelaniatik hartutako maileguak dira, baina Lasarte-Oriako errealitatearen parte direnez, laburki hemen biltzea erabaki dugu:

Abiaziyo (hegazkintza):
Adelantu (aurrerapen):
Aideplano (hegazkina):
Aintzakotzat artu (garrantzia eman):
Alabiar (patua, destinoa):
Amarra (lotura):
Amarratu (barkua lotu edo gelditu):
Amezkill (kanpaia):
Anparo (babesa):
Aplakatu (lasaitu):
Armoni (errita):
Arrantxo (soldaduen janaria):
Aundiera (zauria, handitua):
Aur-laun (plazenta):
Ayate (Oriamendi inguruaren izena):
Ayudante (laguntzailea):
Azaoliyo (janaria):
Aziyo (ekintza):
Azpitako (ganaduaren ohe gisa erabiliz azpian jartzeko):
Aztarrika (metaforikoa: gora eta behera, saltsan):
Baile (dantza):
Baraurik (jan gabe):
Bietxur (bide-zidorra):
Bollinero (gaztainak erretzeko danbolina):
Burruntzi (izotz-puska zintzilikatua):
Detenittu (gelditu):
Distingittu (desberdindu):
Ermano (frailea):
Erreparatu (behatu):
Erretolika (errita):
Errezelo (ustea):
Eskuare (arrastelua):

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

Espeatu (espero izan, itxaron):
Estraordinayo (berezia):
Estropazu (behaztopa):
Ezaguera (ezagutzea):
Filarmonika (esku-soinua):
Gibel-belarra (belar-mota bat):
Gixa (antzera):
Gizaseme (gizonezkoa):
Ittuleako mutil (idiari bidea erakusten dion mutila):
Itturri-belar (belar-mota bat):
Ixtant (momentua):
Jaten (animalien janaria, belarra):
Kallentura (sukarra):
Kara (aurpegia):
Kilima (kilika):
Kixkali (gehiegi erre):
Komurgatu (jaunartzea egin):
Kuela (arropa egosi eta ondoren garbitzeko ontzia):
Kurruxika (garrasika):
Kuxidade (narraskeria, zikinkeria):
Lante(g): i (lana):
Lente (betaurrekoa):
Letura (irakurketa):
Leyo-koska (leiho-ertza):
Lurrin (ur-gasa):
Madre (moja):
Marru (oihu):
Martiña-belar (belar-mota):
Musika (banda, taldea...):
Neskatxa (neska gaztea, ezkongabea):
Orro (garrasia):
Otordu (bazkaria, janaria):
Paera (zartagia):
Paliza (pasara):
Penatu (tristetu):
Perratxa (Golf-eko makila):
Pitarra (urarekin nahastutako sagardoa):
Pregunta (galdera):
Prenda (arropa):
Printzatu (zartatu):
Printzipal (garrantzitsu):
Propina (metaforikoa: errita):
Puntziyo (elizkizuna):
Rebixta (aldizkaria):

Lasarte-Oriako euskararen azterketa

- Rekonozittu** (onartu):
Sakote (perrataxak jasotzeko poltsa):
Serora (kanpaiak jotzen dituen emakumea):
Sestera (sestoa):
Seterro (sufrimendua):
Sikiera (behintzat):
Sonatu (entzuna):
Tiobibo (umeentzako atrakzioa):
Trastakeri (bihurrikeria, gaiztakeria):
Tratu (baserriko produktuak azokan saltzeko):
Txantxa (broma):
Txurnillo (orkatila):
Upelate(g): i (upelak dauden lekua):
Uzta (bildutako laboreak):
Zerkausi (barazki eta landareen azoka):
Zimitayo (elizaren sarrera):
Zirrinda (lur-zati luze ta estua):
Zurrukutun (janaria):